

Dienst

TOERUSTING VAN WERKERS IN DE KERK

THEMA:

Hereniging – ook in de praktijk!

Het eerlijke verhaal

De kracht van herinneringscultuur

Een gewone bijzondere viering

Vijf verhalen van kerkelijk samengaan

2|2023

Inhoud

- INTRODUCTIE **Hereniging – ook in de praktijk!** 3
- TERUGBLIK **Het eerlijke verhaal** 4
Peter Sinia
- SAMENGAAN **Zaankerk Zaandam** 9
- HANDREIKING **Fusie van het jeugdwerk** 10
Anko Oussoren
- INSPIRATIE **De kracht van herinneringscultuur** 12
Hanna Ploeg
- SAMENGAAN **SWG Lisse** 18
- BIJBELSTUDIE **Kernfusie** 20
Klaas van den Geest
- HANDREIKING **Een gewone bijzondere viering** 21
Anje de Heer
- SAMENGAAN **Weteringkerk Amsterdam** 26
- UIT DE PRAKTIJK **Inwerken van nieuwe diakenen** 28
Derk Jan Poel
- COLUMN **Eén kerk** 30
Judith Bouma
- BEZINNING **De kerk: gemeenschap of instituut?** 31
Leon van den Broeke
- SAMENGAAN **Kruiskerk Arnhem** 35
- HANDREIKING **Samen één missie** 37
Gienke Boersma
- WERKER IN DE KERK **Sterkte gewenst!** 40
Suzanne van Lokhorst
- SAMENGAAN **De Kandelaar Veendam-Wildervank** 41
- KERKPUNT 43
- KERKRECHT **De kerkorde van de Nederlandse Gereformeerde Kerken** 44
Leendert Verheij
- GEDICHT **Schoonheid** 48
Robert Roth

Foto voorpagina: Hannah Busing

Dienst†

71e jaargang
Nummer 2, 2023

Dienst biedt concrete toerusting en ondersteuning aan ambtsdragers en andere werkers in de kerk, gericht op de dagelijkse praktijk van pastoraat, diaconaat, gemeentelijk functioneren en gemeenteopbouw.

Dienst verschijnt vier keer per jaar.

Redactie

Gienke Boersma-Vreugdenhil
Kees van Dusseldorp,
hoofdredacteur
Anko Oussoren
Derk Jan Poel
Annemarie Roth, *redactiesecretaris*
Peter Sinia
Ineke Zuidhof-Oudes, *eindredacteur*

Redactiesecretariaat

Contact opnemen met de redactie kan via de website:
<https://blad-dienst.nl/>

Administratie

Buijten & Schipperheijn *Motief*
Postbus 22708
1100 DE Amsterdam
020-5241010
abonnement@buijten.nl

Nieuwe abonnementen en adreswijzingen *schriftelijk of per e-mail* aan de administratie doorgeven.
Abonnementsgeld te voldoen na ontvangst van factuur.
Abonnementsprijs € 14,50 per jaar
Blokabonnement van 10 exemplaren € 8,90

IBAN NL45 INGB 0004 9210 87

© 2023 – uitgave van Buijten & Schipperheijn *Motief*

Basisontwerp: Theresia Koelewijn
Drukkerij: AMV + Buijten & Schipperheijn grafimedia

ISSN 0167-2401

Hereniging – ook in de praktijk!

Twee kerkverbanden worden één. Met een nieuwe naam, een nieuw logo en een motto: Hoopvol onderweg in Gods wereld. In dit nummer van *Dienst* willen we uitwerken wat de hereniging betekent voor de kerkelijke praktijk.

Eerst blikken we nog even terug. Om te beginnen met het landelijke verhaal van de eenwording, dat plaatselijk misschien niet altijd bekend is. Ik sprak met verschillende personen die net als ikzelf daarbij betrokken waren. Die landelijke fusie betekent niet dat plaatselijke kerken opeens ook moeten fuseren. Maar ook zonder lokale fusieplannen kan het inspirerend zijn om de verhalen van vijf verschillende samenwerkingsgemeenten te lezen. Kees van Dusseldorp verzamelde ze. Met de landelijke eenwording zijn niet in één keer alle verdrietige herinneringen vergeten. Hanna Ploeg legt uit hoe zulke en andere soorten herinneringen zich genesteld hebben en hoe je daar bij een eenwording rekening mee kunt houden.

We blijven niet hangen in het verleden. We markeren nu ook het feestelijke moment van de eenwording. Wij van *Dienst* met dit themanummer. Maar hopelijk markeert ook jouw eigen gemeente dit moment met een feestelijke dienst. Anje de Heer geeft adviezen hoe je zo'n dienst zou kunnen vormgeven. Zaken zoals kerkordes en reglementen kunnen het gevoel geven dat de eenwording vooral iets van het instituut kerk is. Leon van den Broeke laat zien hoe dat instituut, waar we soms afstand toe voelen, en de gemeenschap, waar we ons onderdeel van weten, met elkaar vervlochten zijn. Misschien versterkt dat het besef dat de eenwording van het instituut ook voor de gemeenschap een feest kan zijn.

Maar dan is het tijd om hoopvol onderweg te gaan. Er is hard gewerkt aan de kerkorde. Welke onderdelen kun je maar beter bij de hand hebben als je als werker in de kerk aan de slag gaat? Leendert Verheij geeft je tips welke onderdelen je beter paraat kunt hebben. Hoopvol onderweg, de toekomst tegemoet, betekent ook samen investeren in de jeugd. Anko Oussoren vertelt uit eigen ervaring wat daar mooi maar ook spannend aan is. Judith Bouma benoemt de kern van wat ons verbindt. Klaas van den Geest spelt kerkfusie daarom als kernfusie. Hij wijst op Christus' gebed om bewaard te blijven bij de kern. Een soort kernfusie waarbij energie vrijkomt om ons aan onze missie te wijden. Hoe met de eenwording die krachten gebundeld worden voor het missionaire werk legt Gienke Boersma uit. En met die missie mogen we vervolgens hoopvol onderweg in Gods wereld!

Veel leesplezier gewenst!

Peter Sinia

Het eerlijke verhaal

Hoe kerken één konden worden

Bij een huwelijk wordt vaak in speeches of in sketches het verhaal gedeeld van hoe de relatie ooit begon tot hoe het tot een huwelijk kwam. Bij de landelijke eenwording van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerde Kerken lijkt het ons goed het verhaal te delen van wat hieraan voorafging. Het jarenlange landelijke werk aan de eenheid van onze kerken zal voor veel gemeenten buiten beeld gebleven zijn. En voor heel wat werkers in de kerk geldt mogelijk hetzelfde. We vertellen graag wat er achter de schermen gebeurde.

Peter Sinia

Het is het verhaal zoals betrokkenen zich dat herinneren: Ad de Boer, tegenwoordig lid van de regiegroep, maar al tijdens de allereerste contacten namens de NGK actief binnen de Commissie Contact en Samenspreking (CCS). Ds. Herman Feenstra en ds. Henk Messelink die namens de GKV als Deputaten Kerkelijke Eenheid (DKE) de gesprekken over eenheid aangingen. Het is ook het verhaal van mijn eigen herinneringen uit de jaren dat ikzelf lid was van CCS.

Het eerlijke verhaal begint bij de pijnlijke breuk en de jaren dat de onderlinge verhouding ernstig beschadigd was. In deze tijd van zoveel afstand in de relatie leek de tijd niet rijp voor pogingen tot herstel van de eenheid. Het voorstel eind jaren zeventig van een paar lokale NGK-kerken om contact te zoeken met de GKV-synode werd niet overgenomen. Zoals een afgevaardigde het verwoordde: 'Je gaat geen aardappels rooien in de winter.' Een belangrijke ander

Bevroren
grond

© Yana Petkova

re overweging om landelijk het contact nog niet te zoeken, was de gedachte dat landelijk contact de vrucht van plaatselijke contacten moest zijn.

Oecumene van het hart

In de periode dat beide kerkverbanden geen officiële contacten onderhielden waren er al wel plaatselijke en persoonlijke initiatieven om met elkaar in gesprek te blijven. Vanuit de laatste gemeente die de GKV verlaten had, de NGK van Maassluis, werd een van die eerste initiatieven ondernomen met het publiceren van het blad *Saamhorig*. Via de Evangelische Omroep kwamen de journalisten Aad Kamsteeg en Ad de Boer op elkaars pad. Zij namen halverwege de jaren zeventig al het initiatief voor een gespreksgroep met deelnemers vanuit beide kerkverbanden. De latere toenadering tussen beide kerkverbanden begon dus in zekere zin met de zogenoemde oecumene van het hart van individuele gelovigen.

Een weerzien van vervreemde vrienden

In 1993 werd met alle terughoudendheid het eerste officiële contact gezocht tussen beide kerkverbanden. Hoewel er grote weerstand was, leidde een amendement van ds. Bas Luiten tot voorzichtige gesprekken. Ondanks de aarzelende start werd hiermee het begin gemarkeerd van gesprekken die gedurende dertig jaar langzamerhand tot eenwording leidden. Herman Feenstra en Ad de Boer noemen allebei onafhankelijk van elkaar het bijzondere van de ontmoeting van predikanten. Zij waren als studiegenoten, en soms als huisgenoten of vrienden met elkaar verbonden geweest, maar door de kerkstrijd van elkaar vervreemd. De sfeer leek meer bepaald door de pijn en de vervreemding, dan door het gevoel van verbondenheid. De focus van de gesprekken leek te liggen op wat de kerken verdeelde. Het verschil in binding aan de belijdenis. Het verschil in omgang met de kerkorde.

De conclusie van de Deputaten Kerkelijke Eenheid was negatief en het advies aan de synode was de gesprekken maar te stoppen. Ad de Boer herinnert zich hoe de CCS zelfs niet was uitgenodigd voor de synode. De sfeer van vervreemding zette de toon voor de bespreking op de synode. Een afgevaardigde reageerde kritisch: het lijkt wel of we het hier over islamieten hebben in plaats van over gereformeerden! Twee of drie afgevaardigden wisten een geitenpaadje te vinden. De CCS

.....
**Je gaat geen
aardappels rooien
in de winter**

.....
**Het lijkt wel of
we het hier over
islamieten hebben**

Terugblik

mocht in een gesprek nog nadere toelichting geven op de besluiten van NGK-zijde. Dat ene gesprek werd gevolgd door een reeks van verdere gesprekken.

Een ander soort gesprekken

De synode van Zuidhorn in 2002 markeerde een verandering in de gesprekken. Eerst veranderde de naam van de gesprekken. Die mochten nu officieel 'samenspreking' heten. De inhoud van de gesprekken veranderde nog niet gelijk. Het ging nog steeds over zaken zoals de binding aan de belijdenis. In de herinnering van de deelnemers van destijds waren er over en weer deelnemers die nog vrij zwart-wit tegenover elkaar stonden in het gesprek. Rond 2007 werd het gesprek over de belijdenis vlot getrokken door een nota met een tussenbalans over de belijdenis. Het meer abstracte gesprek over de binding aan de belijdenis veranderde in meer concrete gesprekken over de geloofsthema's die in de belijdenis-geschriften aan bod komen. Dat zorgde voor herkenning over en weer. Zelfs een gesprek naar aanleiding van de Dordtse Leerregels over uitverkiezing, met Kamphuis en De Jong als gesprekspartners, maakte duidelijk hoe dicht de verschillende opvattingen bij elkaar lagen.

Van onderop en van binnenuit

Ondertussen voltrokken zich twee soorten veranderingen die belangrijk zouden blijken voor de gesprekken over landelijke eenheid. Halverwege de jaren negentig begon het aantal plaatselijke contacten te groeien. De latere voorzitter van DKE, Henk Messelink, maakte dat bijvoorbeeld rond 1997 mee in Barneveld. Rond de eeuwwisseling ontstond in Zaandam zelfs de eerste samenwerkingsgemeente van GKv en NGK (zie het verhaal op pag. 9).

Gereformeerd vrijgemaakten en Nederlands gereformeerden leken elkaar ook buiten de plaatselijke kerk vaker te ontmoeten. Zo leerden Henk Messelink en ik elkaar in diezelfde tijd als broers in het geloof kennen op een gezamenlijke reis naar o.a. Tim Keller in New York. Naast de vele momenten van diepe ernst was daarbij ook ruimte om met humor bijvoorbeeld vlak voor het slapengaan oude

twistpunten als de zielenslaap te relativeren. Onbewust werd zo een goede basis gelegd voor de gezamenlijke gesprekken van DKE en CCS die wij later beiden zouden leiden. Met deze veranderingen werd de toenadering tussen de kerkverbanden ook steeds meer een beweging van onderop. Het in de beginjaren uitgesproken verlangen, dat landelijk contact de vrucht van plaatselijke contacten moet zijn, werd werkelijkheid.

Een andere belangrijke verandering die zich voltrok is als het ware eenheid van binnenuit. Gaandeweg veranderden gelovigen binnen beide kerkgemeenschappen van opvattingen. Dat gold ook voor predikanten en anderen die sleutelrollen speelden in de gesprekken. Alle drie de mannen noemden het in hun verhaal. Herman Feenstra beschrijft die verandering bij zichzelf. Bij het

.....
Er was ook ruimte voor humor

Terugblik

opnieuw de Schrift bestuderen rondom actuele thema's ontstonden bij hem nieuwe inzichten. Herman benadrukt dat het wat hem betreft geen kwestie was van een nieuwe hermeneutiek, maar wel van een opnieuw in alle openheid luisteren naar Gods Woord. Het besef dat je zelf kunt veranderen van inzicht rondom thema's waarover je voorheen stellig was, maakte voorzichtig om zulke thema's kerkscheidend te laten zijn.

Uitgedaagd door tegenstanders

Vanaf 2010 raakte ik betrokken bij de gesprekken van DKE en CCS. Met de kennis van nu, raakt het mij dat sommige personen die betrokken waren bij de landelijke gesprekken, nu de eenwording niet kunnen meemaken. In mijn herinnering waren het vaak juist hun kritische stemmen in het gesprek die ons uitdaagden om moeilijke onderwerpen niet te vermijden, maar hoog op onze agenda te zetten. Het gesprek over de binding aan de belijdenis werd zo opnieuw besproken. Maar misschien wel door die verandering van binnenuit was het niet meer het verhitte gesprek zoals het in het verleden weleens gevoerd werd. Gesprekken over onder andere de vrouw in het ambt leidden tot een gezamenlijke nota over de hermeneutiek. Betrokkenen kijken dankbaar terug op het stevige werk dat daarin geleverd werd en dat vervolgens de toets der kritiek bleek te doorstaan. Naar mijn indruk wordt de eenheid daarbij niet alleen gevonden door gezamenlijk opgestelde teksten, maar ook door groeiend vertrouwen in de gelovigen achter de teksten.

Met dankbaarheid en verwondering kun je concluderen dat zo het kritisch tegengeluid in de gesprekken wonderlijk genoeg hielp om eenstemmigheid te vinden. Zo was er argwaan rondom de verschillende kerkordes en omgang daarmee. Maar juist die argwaan was aanleiding om ook die koe bij de hoorns te vatten. De kerkordes werden naast elkaar gelegd en er werd onderzocht hoe groot de verschillen nu werkelijk waren. Met de waarneming hoe groot de

.....
Het kritisch tegengeluid hielp om eenstemmigheid te bereiken

De GKv-synode aanvaardt het huwelijksaanzoek. Aanwezig namens de NGK van het LV-moderamen en de CCS (v.l.n.r.): Sytze Huizinga, Bauke Versteeg, ds. W. Smouter, ds. K. Muller en ds. P.G. Sinia.

© Foto RD

overeenkomsten waren en met de voorstellen hoe de verschillen overbrugd konden worden, werd de basis gelegd voor de gezamenlijke kerkorde die inmiddels is vastgesteld (lees meer op pag. 44).

Overrompeld door een huwelijksaanzoek

Als landelijke commissie en deputaten voelden we de druk vanuit de plaatselijke kerken om harder te werken aan de eenheid tussen beide kerken. Vanuit sommige kerken klonk het geluid dat de plaatselijke toenadering of eenwording onnodig vertraagd werd door het te lage tempo van de landelijke gesprekken en afspraken. Die beweging van onderaf lijkt niet te stroken met de ervaring van sommigen dat de eenwording hun juist van bovenaf overkomt. Misschien heeft het te maken met een waarneming die op landelijk niveau wel werd gedaan, namelijk dat het tempo en het gevoel van urgentie rondom de eenwording niet overal in het land gelijk waren.

Er was sprake van een verlovingsaanzoek

Maar dat de beweging toch echt ook van onderaf kwam, werd wel duidelijk toen er opeens sprake was van een verlovingsverzoek van de Nederlands gereformeerden aan de gereformeerd vrijgemaakten. De DKE en CCS hadden positief gerapporteerd aan de synode en landelijke vergadering, maar hadden daarbij geen revolutionaire stappen voorgesteld. Maar vanuit een van de Nederlands gereformeerde regio's kwam toen het voorstel om bij wijze van spreken een huwelijksaanzoek te doen. Tot verrassing van CCS en DKE werd dat voorstel breed gedragen. Op de generale synode van Ede, aan de rand van de Veluwe waar ik ooit zelf verloofd was, mocht ik het huwelijksaanzoek namens de NGK overbrengen. En eigenlijk ging het net als bij mijn eigen verlovingsaanzoek. Er was misschien een kleine aarzeling, maar uiteindelijk klonk er een hartelijk jawoord. En zo werden twee kerken één.

Peter Sinia is predikant van de Proosdijkerk in Ede.

In eenheid samen zingen

Zaankerk Zaandam (NGK-GKu)

Al in 2005 fuseerden de NGK en GKv van Zaandam met elkaar. Men ging niet over één nacht ijs: het samengaan was een proces waarin er al twaalf jaar lang samsprekingen waren. De gebeurtenissen van 1967 lieten op verschillende plekken diepe littekens achter. Daar konden we alleen aan werken door ontmoeting, gezamenlijke diensten en gesprek. Zo blijven de gebeurtenissen niet in het verleden, maar ontmoet je elkaar als christen in het heden. Sindsdien is er veel veranderd. Er is een nieuw kerkgebouw gekocht in een wijkcentrum, met een missionair doel.

Uit deze ontmoeting ontstond de Zaankerk, een betrokken en uitnodigende gemeente. Het samen optrekken heeft veel moois gebracht. We ervaren een gezamenlijke missie voor de stad en de wijk. Het nieuwe kerkgebouw, dat we op een maatschappelijke manier kunnen inzetten, was niet mogelijk geweest zonder de fusie.

Op dit moment is het slechts af en toe nog zichtbaar dat we een samengevoegd geheel zijn. Als predikant merk ik niet per persoon of die nou van oorsprong GKv'er of NGK'er was. Het valt nu nog het meest op bij de liturgische en pastorale zaken. Bij een begrafenisdienst is het goed om rekening te houden met de diversiteit. Niet iedereen kijkt hetzelfde naar de tijd tussen dood en de wederkomst van Jezus. Ook bij liederen is het

V.l.n.r. Piet Brouwer en Jelte Feenstra, voorzitters van de kerkenraden tijdens het samengaan

verschil niet te onderschatten, de woorden zijn vaak betekenisvol op crisismomenten in het leven. De woorden van Psalm 23 zijn voor velen dierbaar, maar toch bij de één anders berijmd dan bij de ander. Op pastorale momenten kan dat weleens zoeken zijn. Kerken die een proces van plaatselijke eenwording ingaan zou ik aanraden eens een avond met elkaar te gaan zingen. Zoek daarin de verschillen op. Vergroot ze uit, om vervolgens te benoemen waarom jouw versie jou zo dierbaar is. Deel wat die woorden voor jou betekenen, hoe diep ze resoneren. Vind elkaar in de uitingen van je geloof.

Marten Wybe van der Veen is predikant van de Zaankerk.

Fusie van het jeugdwerk

Een moment om het jeugdwerk opnieuw te doordenken

De eenwording geeft ook nieuwe kansen en mogelijkheden voor het jeugdwerk in de beide kerkverbanden. Maar is het wel zo simpel om in een samengaande gemeente het jeugdwerk te fuseren? In dit artikel wil ik delen wat we in Hardinxveld hebben gedaan. Daar hebben we als twee kerken het jeugdwerk samengevoegd. Het was een mooie maar soms ook spannende zoektocht.

Anko
Oussoren

Ruim een jaar ben ik nu lid van een fusiekerk. Het jeugdwerk voegden we als eerste samen. Al voordat we officieel een opdracht hadden, waren er ontmoetingen tussen jeugdwerkers uit beide gemeenten. Met elkaar deelden we wat we echt belangrijk vinden voor de jongeren. Wat onze dromen zijn. We proefden bij elkaar hetzelfde verlangen. We waren dan ook blij toen we vanuit beide kerkenraden de opdracht kregen om het jeugdwerk samen te voegen. Tegelijkertijd was het ook spannend. Allebei hadden we onze eigen cultuur. Er waren gemeenteleden die vooropliepen en voor wie het lastig was om hun plek op te geven. Dat zorgde voor spanningen. Toch hebben we elkaar vaak mogen spreken en kunnen vinden vanuit hetzelfde verlangen.

We voerden diverse gesprekken in de gemeente. Vragen die naar boven kwamen: wat is de kern van jeugdwerk? Waarom doen we jeugdwerk? Wat willen we bereiken? Wat is voor ouders de waarde van kerkelijk jeugdwerk? In hoeverre moet het jeugdwerk zich bezighouden met de ouders? Het bleken cruciale vragen, maar meer nog beseften we hierdoor dat we elkaar echt nodig hebben. We realiseerden ons dat jeugdwerk iets is van de hele gemeente. Juist met elkaar kunnen we bouwen aan Gods koninkrijk. We zijn dan ook blij dat we als gemeente hebben uitgesproken dat we een gemeente willen zijn met een hart voor jongeren.

Vriendschap

De afscheidswaarden van Jezus in Johannes 15 waren onze inspiratiebron. Vlak voordat Hij gaat sterven benadrukt Hij dat zijn leerlingen zijn vrienden zijn en dat Hij niets liever wil dan dat ze in dit leven al zijn vreugde ontvangen. Je proeft de liefde van Jezus voor zijn leerlingen. Deze woorden hebben wij als vertrekpunt genomen in ons gezamenlijk jeugdwerk. Ook wij zien onszelf als vrienden van Jezus en mogen zijn vreugde ontvangen.

.....
We proefden bij elkaar hetzelfde verlangen

.....
We leren nog steeds van elkaar

Vertrouwen en intimiteit moeten groeien. Dat willen we voorleven en daarin willen we elkaar stimuleren. In de manier waarop Jezus optrekt met zijn vrienden zien wij een droombeeld van hoe jongeren optrekken met hun jeugdleiders. In het jeugdwerk moeten groepen ontstaan waarin vriendschap en vreugde een plek krijgen.

Wat we ontdekten is dat er in onze kerken (tot nu toe) vaak een statische vorm van leren was, met een leerstof die min of meer vastligt. Door verschillende jeugdleiders was hier al afscheid van genomen, maar we merkten dat het goed was hier duidelijkheid over te scheppen.

Wij vinden kennis onmisbaar, maar daarvoor is het wel belangrijk dat de leerstof (en de daardoor verkregen kennis) verbinding heeft met het leven. Leeftijd is voor ons daarin niet (altijd) leidend. We omschreven een ontwikkelingsperspectief op geloven voor de héle gemeente, waardoor er ook ruimte komt om tieners en jongeren beter tot hun recht te laten komen.

Daarbij staat de groei van de persoonlijke geloofsidentiteit centraal. We werden daarbij gesterkt doordat we in de Bijbel ook zien hoe God steeds aansluit bij mensen in hun specifieke situatie en levensfase. Jong, oud, rijk, arm, machtig of kwetsbaar, Hij ontmoet ons waar wij zijn.

Praktijk

Toen we dit scherp hadden, begonnen we aan de praktische invulling.

We omschreven een structuur waarin we met verschillende teams gingen werken. Als we nu terugkijken, zien we dat nog niet alles is gerealiseerd. Onze dromen zijn groot en we merken dat we vaak kleine stapjes zetten.

We vormden groepen vanaf groep 5 en ook groepen waarin jongeren meedraaien tot en met 23 jaar. Voorheen stopten we bij 18 jaar, maar we merken dat het goed is dat we langer met de jeugd oplopen. Tegelijkertijd zorgt dit ervoor dat we meer gemeenteleden nodig hebben die hun leven willen delen met de jeugd van de gemeente. We zijn rijk gezegend met heel veel gemeenteleden die zich willen inzetten, maar ontdekken ook dat er meer nodig zijn, vanuit het ideaalbeeld dat we hebben. Dit blijft een zoektocht.

Met elkaar geven we zo onze gezamenlijke cultuur vorm. We leren nog steeds van elkaar en ja, we maken ook herhaaldelijk fouten. We hebben geleerd om het direct naar elkaar uit te spreken als we spanning voelen. Zo proberen we in ons gezamenlijke jeugdwerk iets voor te leven van Jezus' vriendschap en liefde.

Anko Oussoren is jongerenwerker in Hardinxveld-Giessendam. Daarnaast werkt hij als adviseur bij Kerkpunt.

© Taylor Smith

Bewoonde herinnering

De kracht van herinneringscultuur in kerkelijke veranderprocessen

'Wat we onthouden, vergeten of verdringen bepaalt wie we zijn – of willen zijn. Ons handelen vandaag wordt mede bepaald door wat we onthielden en wat we zijn vergeten' (Aleida Assmann).

De sfeer is gespannen. Niemand zegt iets. Op de agenda van de kerkenraad staat de beleidsnotitie met betrekking tot de liturgie. Uit de inventarisatie van de commissie Liturgie en eredienst blijkt dat er meerdere visies leven in de fusiegemeente. Sommige families zitten al hun hele leven in deze kerk, ze hebben aangegeven hoe belangrijk ze de liturgie vinden. Een groep twintigers wil juist op een aantal punten de liturgie veranderen. De predikant ziet op tegen de bespreking. Hij heeft geen zin in conflict. Bovendien – hij staat hier nu tien jaar – hecht hij aan de liturgische traditie. Hij recht zijn schouders. Zullen we bidden?, stelt hij voor.

dr. Hanna
Ploeg-
Bouwman

Wat doe je als er voelbaar emoties geraakt worden bij een vraag over verandering, zoals concreet in dit voorbeeld over de liturgie? Dat emoties dan opspelen is niet raar, want de tradities zijn ingesleten in je geheugen; je herinnering wordt aangeraakt. En die herinneringen zijn niet neutraal, je voelt er meestal wat bij. Daar kun je stil van worden zoals in het voorbeeld, maar daaronder sluimeren gevoelens en emoties...

Ook nu kan de vraag worden gesteld hoe herinnering zich kenbaar maakt bij de eenwording van NGK en Gkv. Gezamenlijk beleefde blijdschap, geloof en/of verdriet worden in het geheugen opgeslagen en versterkt door:

1. **Het fysieke kerkgebouw**, de bank of stoel waarop je zit, de preekstoel en het doopvont, de emotionele gebeurtenissen die plaatsvonden zoals trouwen, dopen en begraven. De herinnering is er letterlijk en figuurlijk, je leeft ermee: het is 'bewoonde herinnering'.
2. **Het Woord**, de woorden, de belijdenis, de overtuiging en getuigen van de geloofsgeschiedenis, de herinneringsdocumenten, zoals de naam van de kerk en de oorsprong (de NGK heeft bijvoorbeeld een andere geschiedenis dan de Gkv).
3. **De muziek**, de klanken die we vaak horen nestelen zich diep in ons geheugen en blijven oproepbaar tot in lengte van dagen, zelfs als men dacht dat het vergeten was. Met andere woorden: kerkgangers ademen de bronnen, de regels, de gewoonten, het

.....
De herinnering is er letterlijk en figuurlijk

geloof, de muziek en de ervaringen als het ware in en uit. Dit ademen wordt 'bewoonde herinnering', onderdeel van het individuele zijn van de kerkgangers en het collectief geheugen van de kerkelijke gemeenschap.

Emotie en verandering

Openstaan voor verandering is dus niet vanzelfsprekend. Er zijn dragers van de eigen kerkelijke traditie die een constante onderlinge beïnvloeding tot stand brengen, zoals een familie in een kerkelijke gemeenschap in het voorbeeld. Een kerkganger die bijvoorbeeld deel uitmaakt van de gereformeerde kerk vrijgemaakt wordt beïnvloed door de daar levende verhalen en tradities. Het belang wordt gevormd door de religieuze overtuigingen die de kern vormen van religieuze identiteit. De rituele aspecten van de religieuze identiteit zijn van invloed op de identiteit van de kerk: de vormen en structuur van de liturgie, de wijze van prediking, de manier van feestvieren. Dit is niet alleen verstandelijk, maar evenzeer emotioneel. Juist op momenten dat de identiteit van de groep onder druk komt te staan doordat er een verandering op de groep afkomt, blijkt hoezeer bewoonde herinnering een rol speelt en hoe spoedig er een conflict kan ontstaan. In die zin is het een wonder dat de kerk nog bestaat of zoals godsdienstsocioloog Hijme Stoffels het zegt: de kerk is een 'Godswonder' en een voluit menselijke onderneming. Dit houdt in dat alles wat er in en tussen mensen gaande is aan 'hoop en twijfel, domheid, drift, plezier, onzekerheid, status en macht ook terug te vinden is in het godsdienstig bedrijf' (*Godsdienst en samenleving*,

.....
Een kerkganger wordt beïnvloed door verhalen en tradities

2009). Dit betekent dat er in de 'godsdienstige praktijk' net zoals in 'gewone organisaties' belangenstrijd is, er foute beslissingen genomen worden, er mensen gekwetst worden en emoties geraakt. De herinnering aan die beslissingen, belangenstrijd en emoties zijn ervaringen die niet zomaar verdwijnen; deze geschiedenis zit in ons, in de structuur en in de muren van de kerk.

Hoe gaan generaties om met het verleden?

Dit zal niet nieuw zijn als ik de geschiedenis lees van de voorgenomen eenwording op D.V. 1 mei 2023 van de NGK en de GKv, die samen de Nederlandse Gereformeerde Kerken gaan vormen. Er wordt een oproep gedaan om te danken voor herstel en verzoening, en te bidden voor het nieuwe kerkverband. Dit herstel ging en gaat niet vanzelf. Herstel vindt niet alleen plaats in het verleden, maar werkt door in het heden.

De wijze waarop generaties omgaan met het verleden, wat men zich herinnert en welke betekenis men daaraan geeft, heeft dus invloed op vandaag, op nu. Zo geeft Ryrie, hoogleraar geschiedenis van het christendom (*Protestanten*, 2017), aan dat achter (bijna) alle twisten de 'liefdesrelatie' met God centraal staat, zozeer zelfs dat men bereid is elkaar en de rest van de wereld in Gods naam te bestrijden. Deze 'liefdesrelatie' wordt opgebouwd in een religieuze gemeenschap en betekent dat er een gemeenschappelijke ervaring opgebouwd wordt. Het woord liefdesrelatie geeft ook aan dat het gaat om een relatie die het hart, het gevoel, de emotie raakt. Deze liefdesrelatie is een mysterie en gaat uit boven alles wat we denken of verzinnen. Ze is ook ingebed in symbolen, taal en muziek, afhankelijk van welke geloofsgemeenschap het 'thuis' vormt.

Herinneringen
roepen
emoties op

Kenmerkend voor emotie is haar dwingende karakter, je kunt er niet omheen. De emotie breekt in op andere verstandelijke en lichamelijke processen die gaande zijn. Bij emoties ontstaat er een soort gereedheid, actiebereidheid, die zich uit in het klaarstaan om een bepaald doel te bewerkstelligen, ongeacht hoe (N. Frijda, *The Emotions*, 1986). Er zijn niet voor niets kerkscheuringen die teruggaan op een incident dat emoties oproept. De kinderdoop of volwassendoop, vormen van avondmaalsvieringen, ze zijn omgeven met interpretaties van teksten en tradities die emoties oproepen.

Veranderen lijkt op lopen over water

Veranderproces

Bewustwording begint met het inzicht dat in een kerkelijk veranderproces er naast veel geloof en goede bedoelingen ook realiteitszin moet zijn. Die realiteitszin laat zich – hoe tegenstrijdig het ook lijkt – vooral zien door aandacht voor gevoel en emotie. Dit begint met het inzicht dat er ondanks goede bedoelingen een stevig vasthouden is aan de eigen plek, eigen routines en diepgevoelde overtuigingen.

J.J. Boonstra, hoogleraar verandermanagement in organisaties, vergelijkt veranderen met 'lopen over water' (2001). Hij benadrukt dat de golven en de wind, de onvoorspelbaarheid, de turbulentie van het krachtenspel vanuit de omgeving, de interne gedrevenheid van de verschillende betrokkenen en de onzekerheid die dit oproept, maken dat veranderen lastig is. In het beeld van 'lopen over water' wordt zichtbaar dat er onvermijdelijk moeite ontstaat, doordat ervaring met de nieuwe situatie ontbreekt. Er is behoefte aan een 'routekaart' om in beweging te komen, zoals ook uit onderstaand voorbeeld blijkt:

'Een groep soldaten in de Alpen wordt verrast door het weer en verdwaalt. Het vinden van een bergkaart in een van de tassen doorbreekt de negatieve spiraal waarin ze geen mogelijkheden zien om uit de benarde situatie te komen van de steeds meer verslechterende omstandigheden. De kaart geeft de groep het vertrouwen dat ze de weg terug kunnen vinden. Ze komen in beweging en vinden een weg. Bij thuiskomst blijkt de kaart niet van de Alpen maar van de Pyreneeën te zijn' (Weick, *Sensemaking*, 1995).

Uit dit voorbeeld blijkt dat de vraag is: hoe komen we in beweging? De vraag naar de waarheid over de perfecte kaart kan blokkerend werken. Het in beweging komen wordt dan afhankelijk gemaakt van de kwaliteit van de kaart. De ongerijmdheid van de perfecte kaart is dat de werkelijkheid zelf niet perfect is. Bij complexe veranderprocessen is er soms geen duidelijke beste oplossing. Dit vraagt aanvaarding om al tastend een begaanbare weg te zoeken. Er is geen soepele overgang van de ene herinneringscultuur naar de andere. Het besef het niet te weten, het besef van 'onkenbaarheid' geeft een ongemakkelijk gevoel, zeker voor wie ervan uitgaat

Tastend een begaanbare weg zoeken

Wat is het verlangen?

Gemeente-zijn

© Alex Alvarez

dat er eerst overzicht en verstandelijke argumenten nodig zijn om te kunnen handelen. Als er een besef is van de eigen beperktheid, besef dat het lastig is om de omstandigheden goed te kunnen inschatten en ook dat (on)kundig handelen onbedoelde gevolgen heeft, dan geeft dat juist opening voor verandering.

Begrijpen

Het onderzoeken van bewoonde herinnering vraagt om het betreden van de 'plek der moeite', en dit is ook iets van 'omkeren', je eigen vertrouwde denkbeelden anders bekijken, het gesprek aangaan. Het is te vergelijken met het maken van een film van een stapel foto's. Niet alleen de gebeurtenissen, de verschillende

scènes doen ertoe, maar ook de relaties tussen die gebeurtenissen, het plot en de epiloog. Feiten vertellen 'wat er aan de hand is', maar alleen het patroon van oorzaken en gevolgen van wat we ons herinneren, kan ons helpen begrijpen waarom wij ze zo beleven. Meijers & Wardekker (2001) noemen dit 'willen begrijpen', 'grenservaringen'. Het is de vraag of openstaan voor grenservaringen mogelijk is. Kerkelijke structuren zijn systemen

die oproepen tot aanpassing. Misschien is het juist in een kerk moeilijk om transparant te zijn over je motieven, emoties en drijfveren, omdat deze niet in theologische taal te vangen zijn. Het vraagt reflectie en openheid en dat vraagt om andere woorden, andere taal dan voorhanden is. Ruimte voor een veranderkundig inzicht en het doorgronden van wat er speelt helpen om beter om te gaan met verandering.

Bij elk kerkelijk veranderproces is het daarom van belang om na te denken over de wijze waarop bewoonde herinnering invloed heeft en taal te vinden om het gesprek aan te gaan over vragen als:

.....
Transparant zijn over motieven en drijfveren

Gemeente-zijn

- Wat is het verlangen?
- Waar zit pijn?
- Wat zet in beweging?
- Wie en wat zijn getuigen van je geloofsgeschiedenis?
- Welk woord spreekt je aan?
- Welke muziek zit er in je hoofd?
- Wat wordt de nieuwe realiteit?
- Welke beelden zijn er bij de verandering?
- Wat is nodig om het proces te begeleiden?

Anno 2023, nu we werken aan de eenwording van NGK en GKv, spelen er vragen die behalve als geloofsvraagstukken ook als veranderingvragen benaderd kunnen worden. Ruimte voor het doorgronden van wat er speelt helpt om beter om te gaan met verandering. Ruimte waarin zich geloofsvragen voordoen: over wat waardevol is en wat niet, over wat betekenis en gewicht heeft, over wat onbeduidend en van ondergeschikt belang is. Toegepast op de anekdote uit de kerkenraadsvergadering zou de vraag kunnen zijn wat het kost om te veranderen. Voor wie doen we wat we doen? Het doorgronden van je motieven en ruimte scheppen voor een nieuw perspectief maken dat er andere vragen zijn toegestaan en nieuwe wegen zich openen. Of anders gezegd:

.....
Andere vragen stellen voor het openen van nieuwe wegen

Mijn herinnering heeft kamers
Kamers met sloten, deuren, ramen
Ik bewoon mijn herinnering

Omkeer begint met aanvaarden
Geloven en verlangen
Luisteren en horen

Omkeer
Het slot omdraaien
Het begint met opendoen

Dr. Hanna Ploeg-Bouwman is veranderprocesbegeleider en deed onderzoek naar de rol van geloofstradities binnen de Samen-op-Wegkerken die fuseerden tot de Protestantse Kerk in Nederland. Ze promoveerde in 2019 op het proefschrift Bewoonde herinnering. Een learning history van het Samen-op-Wegproces.

Spreek je verlangen uit

SWG Lisse CGK-GKu-NGK

De Samenwerkingsgemeente Lisse, in het hart van de Bollenstreek, heeft bijna 400 leden. Zij komen uit drie verschillende kerkverbanden: CGK (60%), Gkv (25%) en NGK (15%). De huidige SWG is ontstaan in twee stappen: in 2001 gingen de NGK en CGK in Lisse samen en vanaf Pasen 2015 deed ook de Gkv mee. Het spreken over 'gemeentedelen' binnen de gemeente is puur administratief. Hoewel we als gemeente verbonden zijn met drie kerkverbanden voelen leden zich eerst en vooral lid van de SWG.

We zijn een brede gereformeerde kerk. Er is een diversiteit aan opvattingen en spiritualiteit, maar we vinden elkaar rond Jezus

Christus, onze gekruisigde en opgestane Heer. Het mooie van een samenwerkingsproces is dat er een moment komt waarop je dat expliciet naar elkaar uitspreekt, vanuit het verlangen om samen verder te gaan.

In het proces van eenwording is ervoor gekozen om de eerste drie jaar (tot 2018) geen besluiten te nemen over onze drie kerkgebouwen (een behoorlijke kostenpost). Het is goed geweest om de tijd te nemen elkaar beter te leren kennen en te groeien

in geestelijke eenheid voordat we ons gebogen hebben over materiële kwesties. Die kunnen zomaar een schaduw over de groeiende eenheid werpen of in het proces een drempel voor de geestelijke eenheid zijn. Dat was in Lisse gelukkig niet het geval.

Het samenwerkingsproces is een versnelde les in omgaan met verschillen in de gemeente en het zoeken naar eenheid. Verschillende gemeenten met elk een eigen kerkelijke cultuur en gebruiken worden één gemeente. Het kost gesprek en tijd om daar je weg in te vinden. In het begin hebben we 'keukentafelgesprekken' rond verschillende thema's georganiseerd om elkaar beter te leren kennen. Dat heeft goed gewerkt.

Je moet daarbij overigens de verschillen niet groter en belangrijker maken dan ze zijn, voorop staat onze eenheid in Christus. Verder is belangrijk jezelf niet hoger achten dan de ander in zo'n samenwerkingsproces. Dat geldt niet alleen voor de kerkenraden, maar ook voor individuele gemeenteleden. Het is een oefening in geduld en in geven en nemen.

Het samengaan heeft ons veel goeds gebracht. De NGK/CGK had meer oudere leden en de Gkv juist veel jonge gezinnen. Zo kwa-

.....
Mooi moment als je het verlangen expliciet naar elkaar uitspreekt

men in de SWG verschillende generaties bij elkaar. Ervaring en wijsheid en jeugdigheid en energie versterken elkaar. We leren van elkaar: van de concrete Schriftkennis van vrijgemaakten en de meer bevindelijke inslag van leden uit de CGK en de 'vrolijk gereformeerde' inslag van de NGK. We waarderen elkaars sterke kanten en zien ze als gave in het geheel van de gemeente.

Waar we praktisch tegenaan lopen is dat je als samenwerkingsgemeente een plek hebt in verschillende kerkverbanden. Met name bij het afwijken van de lijn van een van die kerkverbanden (bijvoorbeeld rond vrouw en ambt), zoeken we de vrede en de harmonie binnen de gemeente en gaan vervolgens met de classis in gesprek, maar dat kost tijd, energie en geduld.

Als gemeente zijn we blij met het proces van hereniging van NGK en Gkv. Niet alleen omdat het ons praktisch veel tijd en energie scheelt (van drie naar twee regionale vergaderingen) maar bovenal omdat we de voordelen van binnenuit kennen, de gezamenlijke eenheid in Christus al ervaren en plaatselijk uitleven. Als aanmoediging zouden we mee willen geven aan kerken die op weg willen gaan naar plaatselijke eenwording: spreek je verlangen uit, zet een heldere stip op de horizon, richt je op de hoofdzaken en ga ervoor!

.....
Het is een oefening in geduld en in geven en nemen

Ds. Nico Geertsema is predikant van de Samenwerkingsgemeente Lisse.

Kernfusie

'Heilige Vader, bewaar hen...' (Joh. 17:11)

De hereniging met de NGK is een feest! Het maakt ons dankbaar. Niet omdat ons harde werken aan eenwording tot resultaat leidde. Maar omdat die eenheid een geschenk is, ontvangen op gebed. Het gebed van de Heer van de kerk, die in zijn afscheidsgeschied bad: Ik bid U dat zij allen één zijn, zoals Wij één zijn.

'Bewaar hen'

Wat bidt Jezus? Twee dingen wil ik noemen. Allereerst: bewaar hen! Bewaar hen door uw naam. Het betekent: bewaar hen in de veilige omheining van die naam, Gods waarheid. Jezus bidt ook: 'Heilig hen dan door de waarheid' (vers 17).

Waarheid is geen systeem of tijdloze leer. Als je zo over waarheid denkt (een idee uit de Grieks-Romeinse cultuur), bestaat het risico dat we eindeloze discussies krijgen tot op punten en komma's. Geloven is wat anders dan een leer of theorie aanhangen, waarover je verstandelijk kunt redeneren en er met argumenten grip op wilt krijgen. Dat zou hoogmoedig zijn, alsof we Gods waarheid zelf kunnen ommuren. Deze waarheid is onlosmakelijk verbonden met de Persoon van Jezus Christus. Hij zei: 'Ik ben de weg, de *waarheid* en het leven.' De waarheid is geen leer zonder persoonlijke relatie. Ze is allereerst *Iemand*: de Waarachtige, de Betrouwbare.

Christus' gebed is dat we bewaard mogen worden in de veilige sfeer van die waarheid. Dus: dat we bewaard worden bij Hem! Die waarheid belijden wij: door ervan te getuigen, haar te delen, erover te zingen en elkaar daarop aan te spreken. Dat is wat anders dan de waarheid fixeren. Het is de waarheid vreugdevol delen. Dat werkt samenbindend.

Missie

Het tweede wat ik er uitlecht is dat Jezus ook bidt voor de expansie van zijn kerk. Twee kerken die samengaan: het is reden tot feest. Maar houd Gods grote doel voor ogen. Jezus bidt: 'Ik bid (...) voor allen die door hun verkondiging in Mij geloven' (vers 20). Eén zijn is ook één zijn in Gods missie. Eenwording is heilzaam als we open om ons heen blijven kijken. De akker is de *wereld* (Mat. 13:38)! Allen die de Vader Hem gegeven heeft, zullen bij Hem komen (Joh. 6:37). Laat deze kernfusie een kernfusie zijn, een big bang als een uitdijend heelal.

Maar als je gelooft en het van God verwacht, steek je daar energie in, omdat we geloven en het van God verwachten. Jezus' gebed is en blijft: opdat állen één zijn. Zoals U en Ik één zijn! 'Dan zullen zij de grootheid zien die U Mij gegeven hebt omdat U Mij al liefhad voordat de wereld gegrondvest werd' (Joh. 17:24).

Klaas van den Geest, predikant binnen de nieuwe NGK

Klaas van den Geest

Komen, zijn en gaan

Handreiking voor een gewone bijzondere viering

Op zondagochtend gaan we naar de kerk. We komen binnen en worden welkom geheten. We zijn er een tijdje, luisteren naar de Bijbel, zingen, bidden, geven en wellicht leren we wat. Daarna gaan we de wereld weer in. Komen, zijn en gaan: we doen het iedere zondag. Zomaar een doorsnee kerkdienst. De drempel over stappen en binnenkomen, samenkomen met elkaar en met de drie-ene God, en tot slot weer gaan, gezonden en gezegend. Zo gaat het ook op de zondag waarop we in de eigen dienst de eenwording van GKv en NGK vieren. Een bijzonder moment. Hoe vieren we zo'n bijzonder moment?

Mijn pleidooi is: doe het gewoon, maar dan net een beetje bijzonder.

Klinkt dat raar? Als je samen zo iets moois als de eenwording viert, mag het toch best wel anders dan anders zijn, écht bijzonder dus? Zeker, dat kan, maar bij deze eenwording gaat het niet om iets eenmaligs – een event – maar om iets wat betekenis heeft voor de lange duur. Vandaar de combinatie van beide: niet alleen *bijzonder* maar ook *gewoon*. En andersom, het is zeker ook *bijzonder*. In deze bijdrage doe ik een aantal suggesties voor het vieren van zo'n mooie gebeurtenis.

Anje de Heer

Rituelen?

Vormen om bijzondere momenten te markeren vallen meestal in de categorie rituelen. De meeste rituelen gaan lang mee en dat is niet zo gek, want rituelen bestaan bij de gratie van herhaling. Door herhaling, steeds op eenzelfde wijze, krijgen ze steeds meer waarde en betekenis. Je zou kunnen zeggen: ze worden geladen, vorm en inhoud raken onafscheidelijk verweven. Juist daardoor kunnen ze ook betekenis *geven*, ze roepen betekenis op. Denk maar eens aan een huwelijksluiting, aan een doop, een uitvaart, de bijzondere hug die alleen bij die ene vriend(in) van betekenis is.

Ondertussen verschilt de directe context van rituelen van geval tot geval. Met andere betrokkenen, andere tijd, andere ruimte. We zitten er sowieso nooit allemaal hetzelfde bij. Heeft dat ook gevolgen voor het ritueel in kwestie? Inderdaad, elke situatie is weer een andere. En daar moet dus ook ruimte voor zijn. Dat kan doordat goede rituelen

.....
Goede rituelen hebben nooit een gesloten betekenis

nooit een gesloten betekenis hebben. Juist daarom zijn rituelen vaak woordeloos, want woorden slaan al snel plat. Maken woorden wel deel uit van een ritueel, dan is dat altijd *rituele taal* – taal die ruimte geeft. Een begroeting kan luiden: 'Hoe je hier ook zit, je bent welkom.' Die eerste woorden – hoe je hier ook zit – bieden ruimte. Iedereen weet zich welkom, ongeacht hoe zij/hij er op dit moment bijzit. Ga je dat 'hoe' invullen, dan ontnem je in feite mensen de vrijheid, want je gaat voor hen invullen (en daardoor mis je ook nog een heleboel, want weet jij van iedereen hoe ze hier nu zitten?).

De viering van het samengaan van twee kerken is feest

Feest?

Ik noem al deze kenmerken van rituelen heel bewust. Want de viering van het samengaan van twee kerken is feest, maar er resoneert net zo goed ook pijn. Niet iedereen zit er hetzelfde bij. Er kan verdriet om het verleden zijn, of over het feit dat niet iedereen het samengaan nu kan meemaken.

En juist nu twee kerken fuseren, dringt de waarheid van de grote kerkelijke verdeeldheid zich extra sterk op.

Je hoeft dit soort zaken niet uitgebreid te benoemen (al mogen ze in de voorbede niet ontbreken). Het is juist de kunst om het geheel van de viering voldoende openheid te laten bieden, zodat iedereen mee kan vieren, zodat er geen eenzijdigheid wordt gecreëerd. Als alle nadruk ligt op het samen één zijn, op vreugde, dankbaarheid en aanbidding vanwege óns samenzijn, dan wordt de blik eenzijdig naar binnen gericht, je viert vooral het eigen feest(je), onbedoeld maar toch. Dat kan zelfs dwingend zijn, in taal en toon, in vorm en inhoud. Doordat er slechts ruimte is voor één benadering wordt

© Priscilla du Preez

die *opgelegd*. Geen openheid dus. Realiseer je daarom dat het bij vieren, zeker in de kerk, altijd gaat om het vieren van het totale leven; in gemeenschap en samen met God is er *ruimte* voor alles wat het leven brengt.¹

Komen

Elke dienst begint met *komen*: binnenkomen en samenkomen. Hoe kun je dit gewone bijzonder maken?

- Heeft de ruimte waar deze dienst plaatsvindt twee ingangen? In dat geval verzamelt ieder zich in hal van de kerk (eventueel buiten), in twee groepen – NGK en GKV. Kort voor aanvangstijd gaat ieder naar binnen, de ene groep door de ene, de andere door de andere ingang. Binnengekomen vermengen beide zich. Alleen diegenen voor wie dat om gegronde redenen belangrijk is, houden hun vaste plaats.
- Zing tijdens dit binnengaan Psalm 122. Of een Taizélied als *Laudate omnes gentes*. Zorg dat dit muzikaal goed geregeld is – een trompet of iets dergelijks gaat voorop, binnen is orgel/piano/band.
- Vraag of iedereen een bloem meeneemt, de GKV de ene kleur, de NGK de andere. Voorin de kerkruimte is een mooi geheel gemaakt waarin doopvont, Bijbel en avondmaalsbeker zijn opgenomen, samen met enkele vazen voor de bloemen. Ieder zet zijn/haar bloem willekeurig in een vaas, zodat de kleuren zich vermengen.
- Een andere mogelijkheid is een houten frame bespannen met dubbeltjesgaas. De bloemen worden daar ingestoken, ook nu door elkaar. Uiteraard wel zo dat de bloemen in het water staan. Nog wat ideeën:
 - de bloemen worden ingestoken in de vorm van een kruis
 - de kleuren sluiten aan bij het nieuwe logo (in het gaas is alvast wat groen verwerkt, klimop, kamperfoelie o.i.d.
 - laat de randen leeg, want: er kan nog meer bij...

- Hebben beide kerken een paaskaars? In dat geval worden, als ieder zit, beide brandende paaskaarsen binnengedragen.
 - Worden er voortaan gezamenlijke diensten gehouden in één kerkgebouw? Dan staat voorin de kerk een nieuwe paaskaars. Die wordt aangestoken vanaf de beide oude kaarsen. Die worden vervolgens uitgeblazen en weggedragen.
- Natuurlijk kun je je afvragen of je niet gewoon verder kunt gaan met een van de twee paaskaarsen. Rationeel wel, symbolisch niet! Door van twee naar één nieuwe kaars te gaan wordt duidelijk dat je sámen verdergaat in dit éne Licht van Christus. Lijkt het raar om de paaskaars vanaf twee andere aan te steken? Ook hier gaat het om de symboliek: het licht van Christus, eerst gescheiden, gaat ons nu in de gezamenlijkheid voor.
- Blijven de kerken voorlopig apart vieren in het eigen kerkgebouw, dan staan vandaag beide paaskaarsen naast elkaar.

Samen verder in dit éne Licht van Christus

Zijn

Het 'zijn' cirkelt rond Woord en sacrament. Hoe kan het gewone hier bijzonder zijn?

- Het gedeelte rondom het Woord wordt afgesloten met de geloofsbelijdenis. Kies voor vandaag bewust voor de geloofsbelijdenis van Nicea. Die is poëtischer van toon, met oog en oor voor het goddelijk wonder!

Het is bovendien een van de drie *oecumenische* belijdenissen en daardoor ben je in het belijden direct verbonden met al die vele kerken wereldwijd en door de tijden heen. Doe het vandaag in een bijzondere vorm van samenspraak, een heen-en-weer tussen enkele gemeenteleden en allen.¹

- Het mooiste ritueel om het samengaan te vieren is de maaltijd van de Heer. Samen vier je het één zijn in Christus. Door het delen in zijn lichaam en bloed worden we ook één, met Hem en zo met elkaar – lichaam van Christus. Alle reden om juist nu te vieren! Dat kan bijvoorbeeld met het avondmaalsformulier 'Kerkelijke Eenheid' of met de avondmaalsliturgie 'In uw licht zien wij elkaar'.¹

– In beide avondmaalsvieringen is de *vredegroet* opgenomen. Dat is in veel kerken al eeuwenlang een wezenlijk onderdeel van het avondmaal. Voorafgaand aan het delen van brood en wijn wenst ieder allen in de directe omgeving de vrede van Christus toe, met een handdruk, een hoofdgebaar of de hand op het hart. Zó, vanuit die vrede, die niet vanuit onszelf komt maar die ons gegeven wordt, ontvangen we brood en wijn, en delen we samen in het heil dat Christus geeft.

– Is elk van beide gemeenten gewend aan een eigen vorm van vieren? Dan zou je nu kunnen kiezen voor een bijzondere vorm. Bijvoorbeeld een kringviering (als de ruimte en het aantal aanwezig dat toelaat). Samen vorm je een cirkel waarbij

Het mooiste ritueel: samen vier je het één zijn in Christus

de tafel óf in het midden staat, óf onderdeel is van de kring. Brood en wijn worden niet zelf gepakt, maar aangereikt – juist in deze viering, want de eenheid in Christus pakken we niet zelf, maar zij wordt ons gegeven! Kinderen staan in alle gevallen vanzelfsprekend in de kring; zij ontvangen een zegen (tenzij het gebruik is dat zij aangaan).

- Sluit de voorbede af met een gezamenlijk Onze Vader (in de letterlijke tekst, dus geen bewerking). Je kunt je ook voorstellen dat iedereen elkaar daarbij de hand geeft, aan het uiteinde van de bank aan degene die ervoor zit. Door de kerk heen vormt zich zo één lange slinger van verbondenheid, samen verbonden met onze Vader. Voel zo de gebedsbeweging van 'onze' naar 'uw...' naar 'ons' en afsluitend met 'U'.

Gaan

Altijd als je de kerk verlaat ben je een gezondene. We zijn gezegend om terug in de wereld daar onze dienst te vervullen, en daar tot zegen te zijn.

Vandaag zou dit 'gaan' zo kunnen:

Zending:

Blijf standvastig in de Heer en wees eensgezind want u bent één met de Heer.

Dan zal de vrede van God, die alle verstand te boven gaat, uw hart en gedachten in Christus Jezus bewaren.

Zegen: De Heer zegene u...

Door de kerk heen één lange slinger van verbondenheid

Anje de Heer is werkzaam op het gebied van liturgie(wetenschap) en kerkmuziek, onder andere als adviseur bij Kerkpunt.

¹ Zie de ideeën en suggesties rond liederen, geloofsbelijdenis in beurtspraak en avondmaalsviering: www.blad-dienst.nl/vieren

Bid en kijk naar buiten

Weteringkerk Amsterdam NGK-VEG

De Vrije Evangelische Gemeente van Amsterdam Zuid met zo'n 40 leden werd steeds kleiner en beraadde zich op stappen. Moesten we de gemeente opheffen en het kerkgebouw verkopen? In 2012 benaderden we de NGK Amsterdam Centrum (ongeveer 120 leden), om in gesprek te gaan over het huren van hun kerkgebouw. We bezochten elkaars diensten en ontmoetten in elkaar gelovige broers en zussen met hart voor het evangelie en voor Amsterdam.

Die verbondenheid maakte dat we geleidelijk aan gezamenlijk zijn gaan optrekken in de vieringen. In 2015 vierden we gezamenlijk Pasen. In 2019 heeft de VEG Amsterdam zichzelf officieel opgeheven, de meeste leden hebben zich laten inschrijven bij de NGK.

De Weteringkerk kon in de beginfase worden getypeerd als een soort samengesteld gezin. Je hebt vreemde broers en zussen met andere gewoonten en manieren, maar je bent ook blij dat je één familie bent en door kunt onder één dak. Wij hebben ervoor gekozen de verschillen niet te benadrukken maar wel onze liefde voor

Jezus, het evangelie en het Koninkrijk. Er waren diverse manieren van liturgie, avondmaalsviering, zang en muziek. Daarin hebben we in gesprekken steeds het midden gezocht tussen beide tradities. Nu we langer op weg zijn, zijn er nieuwe vormen die voelen als gezamenlijk. Ongemerkt zijn we naar elkaar toe gegroeid.

We houden van elkaar als broers en zussen en dan kun je meer van elkaars eigenaardigheden hebben. Relaties worden opgebouwd, mensen dragen elkaars lasten bij ziekte, verlies en rouw, delen vreugde met elkaar. Ook verdiepen we ons tijdens studieavonden in elkaars voormannen, die de grondleggers waren van de verschillende tradities. Dit is rijk en waardevol voor het begrip over en weer. We wandelen door de binnenstad van Amsterdam om ds. Jan de Liefde, de grondlegger van de VEG-traditie, te leren kennen. En we luisteren naar broeders die ons vertellen over Abraham Kuyper en anderen uit de gereformeerde traditie. We merken dat we veel met elkaar gemeen hebben, ook historisch gezien.

Er zijn soms nog wat oudere gemeenteleden die verlangen naar vormen uit het verleden, zoals bepaalde liederen of stijlen in de muziek. Maar eigenlijk zijn de bloedgroepen langzamerhand uit de nieuwe gemeenschap verdwenen.

Blij dat je één familie bent en door kunt onder één dak

We zijn een vreugdevolle en gastvrije gemeenschap. Er komen nieuwe mensen bij uit de buurt. Zij voelen de gastvrijheid en waarderen die. In de coronatijd hebben we de kerk geheel gerenoveerd. Het gebouw is opengesteld voor buurtwelzijnswerk. Studenten maken er gebruik van voor Alpha-cursussen en maaltijden. Predikanten hebben er hun werk- en studieplek. Er ontstaan spontane verbindingen.

Vanuit onze ervaring zeggen we twee dingen: bid en kijk naar buiten! De oudere leden kwamen wekelijks bij elkaar voor gebed om vernieuwing, opwekking en groei. Zij zijn er grotendeels niet meer, maar het wonder van gebedsverhoring zien wij zich nu wel voltrekken. We blijven wekelijks onze dankbaarheid en ons verlangen in gebed bij de Heer brengen in het Weteringgebed.

De stenen van het kerkgebouw komen tot leven als mensen de weg van de Heer zoeken en dat maakt dat God het verlangen in ons hart legt om levende stenen te zijn. Niet alleen gericht op elkaar, maar vooral ook op de mensen om ons heen. De Geest inspireert ons deze weg te gaan. We zijn elkaar tegengekomen in onze zoektocht en dat was niet zomaar: zo hebben we dat ervaren. We gaan verder in het spoor dat we nu zien.

Wekelijks gebed om vernieuwing, opwekking en groei

Mirjam Pronk is voorzitter van de Stichting Weteringkerk en voormalig voorzitter Vrije Evangelische Gemeente Weteringkerk.

Inwerken van nieuwe diakenen

Jaarlijks worden er in onze kerken nieuwe diakenen benoemd. Vaak zijn het jonge mannen en vrouwen zonder ervaring. Vanaf het moment dat ze ja hebben gezegd, komen er allerlei vragen op hen af. Want waar heb je eigenlijk ja op gezegd? Wat doet een diaken precies? Waarin verschillen de taken van die van een ouderling? Hoe pak je dat kennismakingsbezoek aan? Hoe kun je als diaken mensen helpen, en hoe spoor je gemeenteleden aan om dat zelf ook te doen? Bewust inwerken helpt bij het maken van een goede start en versterkt het diaconale werk in en door de gemeente.

Derk Jan Poel

Eerste indruk telt

Een eerste indruk is vaak bepalend. Dat geldt ook voor het beeld dat nieuwe diakenen van de diaconie krijgen. Neem daarom nieuwe diakenen vanaf de start mee in het verhaal van de diaconie. Zo help je hen stevig in het zadel. Ze krijgen een indruk van wat er van hen wordt verwacht. Ook versterk je het gevoel dat ze deel uitmaken van het diaconale team. Prettig voor de nieuwe diaken en het komt daarnaast ook het diaconale werk in jullie gemeente ten goede. Ook voor een diaken met eerdere ervaring kan een dergelijke introductie relevant zijn, wanneer er in de tussenliggende periode het nodige is veranderd.

Neem nieuwe diakenen vanaf de start mee in het verhaal van de diaconie

Planmatig inwerken

Bij het kennismaken met het werk van de diaconie komt er veel informatie op de diaken af. Je kunt dit behapbaar houden, door de nieuwe diaken in stappen kennis te laten maken met alle facetten van het diaconale werk. Niet alles hoeft in een keer aan de orde te komen. Zorg er wel voor dat er aandacht is voor de verschillende aspecten van het werk.

Het verhaal van de diaconie

Allereerst is het van belang dat je nieuwe diakenen meeneemt in het verhaal van de diaconie. Wees vanaf de start helder over het doel van de diaconie: jullie helpen de gemeente groeien in het navolgen van Jezus in dienen, delen en doen. Daar is jullie inzet en gebed steeds op gericht. Met een actueel diaconaal plan neem je nieuwe diakenen mee in de visie, dromen en de plannen van de diaconie. Ook voor de zittende groep is dit een moment om even stil te staan bij de kern van het werk. Verder is er natuurlijk ook ruimte voor allerlei praktische zaken rondom het diaconale werk. Die krijgen als het goed is, hun plek tegen de achtergrond van het grotere verhaal van de diaconie.

Teamwork

Ouderlingen en diakenen maken deel uit van een team dat samen aan het werk is in de gemeente van Christus. Ze zullen elkaar vaak tegenkomen en kunnen elkaars werk versterken en ondersteunen. Plan daarom samen met de kerkenraad een inwerkavond voor alle nieuwe ambtsdragers. Samen sta je stil bij de visie van jullie gemeente (waar willen we heen?) en hoe ouderlingen en diakenen daarin samenwerken. Van daaruit kun je stilstaan bij het werk van de ouderling en diaken op hoofdlijnen. Waar zit het onderscheidende en waar de samenwerking? Informeer nieuwe ambtsdragers over hoe de kerkenraad en diaconie zijn georganiseerd. Hoe werken vergaderingen en op welke manier krijgt samenwerking tussen kerkenraad en diaconie gestalte in beleid en praktische vorm?

Overdracht naar de nieuwe diaken

Vaak zal een diaken werkzaam zijn in een of meer wijken. Dat vraagt om een overdracht en om een kennismaking met het wijkteam. Wat speelt er in deze wijk? Wat is er gedaan in de afgelopen periode? Wat ging daarbij goed en wat kan beter? Vertrouwelijkheid is belangrijk, maar continuïteit ook. Vraag daarom aan gemeenteleden of je bepaalde persoonlijke zaken mag delen, zodat de nieuwe diaken niet op nul begint. Ga eventueel samen naar een adres voor overdracht.

Afronden

Rond de inwerkperiode af met een gesprek met de nieuwe diaken. Heeft deze voldoende informatie ontvangen? Zijn alle belangrijke zaken aan de orde geweest? Is duidelijk wat er de komende tijd verwacht wordt? Voelt de diaken zich op zijn gemak in zijn nieuwe rol? Zijn er nog vragen of zaken die aandacht nodig hebben? Maak samen afspraken over het vervolg. Stel eventueel een mentor of contactpersoon aan en kies daarvoor bij voorkeur iemand die goed kan overdragen. Ga ten slotte ook in gesprek met de aftredende diakenen. Hoe heeft de diaken de afgelopen periode bij de diaconie ervaren en welke zaken kunnen verbeterd worden? Ook die input kan waardevol zijn voor de diaconie.

Derk Jan Poel werkt voor Kerkpunt als adviseur diaconaat en integral mission.

Ouderlingen
en diakenen
ondersteunen
elkaars werk

Eén kerk

Het is geen geheim dat toen de gemeenten die buiten het kerkverband waren komen te staan besloten zich te verenigen, onder meer de gemeente van Zeist een kritische houding aannam in de samsprekingen. Vele jaren later werden mij, als jonge predikant van deze gemeente, veel verhalen verteld over die tijd. Ik werd steeds gewezen op de wijze woorden van een ouderling van toen. Over hem werd verteld dat hij de mensen terugbracht bij de kern. Hij zei: 'Een kerkorde moet passen op de nagel van een duim: Christus en die gekruisigd. Dat is het voornaamste wat ons bindt en alles wat wij moeten weten.'

Judith Bouma

Deze broeder stond hiermee in de traditie van Paulus. Ik moet denken aan diens woorden uit de eerste brief aan de Korintiërs: 'Ik had besloten u geen andere kennis te brengen dat die over Jezus Christus – de gekruisigde' (1 Kor. 2:2).

Ik heb deze eerste brief de afgelopen weken gelezen in een van mijn gespreksgroepen in de gevangenis. Wat me deze keer trof in de brief was de opening. Juist omdat ik wist wat er ging komen aan zorgen, dwalingen, verdeeldheid en misstanden, raakten de openingswoorden van Paulus me. 'Aan de gemeente van God in Korinte, geheiligd door Christus Jezus (...).' 'Alles wat u zegt, en al uw kennis bewijst dat het getuigenis over Christus bij u verankerd is' (1 Kor. 1:2, 5-6). Ondanks alles wat er misging in de gemeente, stond dit als een paal boven water voor Paulus. Deze gemeente behoorde God toe, Christus was bij hen verankerd en het ontbrak hun aan geen enkele gave van de Geest. Hoe ernstig men soms ook de plank leek mis te slaan, niemand werd gediskwalificeerd of geëxcommuniceerd. Daar kan ik ontroerd van raken.

Ik werk tegenwoordig in een heel bijzondere kerk. Deze kerk wordt geleid door een priester, een pastor en twee dominees. Er komen mensen vanuit verschillende delen van de wereld en allerlei kerkelijke stromingen. Ik leid samen met pastor Martijn de gespreksgroepen. Soms vragen mannen wat mij onderscheidt van Martijn. Ik kan hun dan wijzen op de theologische verschillen tussen protestants en katholiek, de verschillen benoemen in de liturgie en in uiterlijkheden. Maar als het gaat om geloofsbeleving staan we zo dicht bij elkaar. Ik spreek liever over wat ons verbindt, dan over wat ons scheidt. Daar hebben we allemaal meer aan. Wij zijn één kerk en dienen één Heer en hebben één geloof. Wie ben ik om daar verdeeldheid in te zaaien?

Judith Bouma is als justitiepredikant verbonden aan de NGK Zeist.

De kerk: gemeenschap of instituut?

Over populaire kerkbeelden en kerkrecht

Natascha haakt af. Ze is een enthousiaste jeugdgroepelidster met een groot hart voor jongeren. Maar ze loopt aan tegen de bestuurscultuur in de kerk, en heeft er genoeg van dat de kerkenraadsleden haar bevlogen plannen voor de jongeren bekritisieren. Zij ervaart de gereformeerde kerk als kil en niet meer van deze tijd. De warme evangelische geloofsgemeenschap dertig kilometer verderop heeft sterke aantrekkingskracht op haar.

In dezelfde week vraagt Auke ontheffing uit het ambt van ouderling. Hij kan niet meer tegen de evangelisering in de gereformeerde kerk. Vroeger waren de vorm en de structuur belangrijk, nu moeten allerlei leuke ideetjes, zoals die van Natascha, ook met een ingevoerd worden, of het past of niet. Breekpunt voor hem is de laatdunkende en ongeïnteresseerde houding van ambtsdragers en gemeenteleden over de conceptkerkorde van de herenigde kerken die op 1 mei 2023 van kracht wordt. De idealistische en gedreven dominee Jesse raakt in een week tijd twee gezinnen kwijt.

Leon van den Broeke

Veelkleurig beeld van de kerk

Wat betekent het spanningsveld tussen 'kerk als gemeenschap' en 'kerk als instituut' voor de praktijk in de gemeente? Over deze vraag gaat dit artikel. Dat klinkt als een inkopertje. De voorkeur gaat uit naar de gemeenschap. Die wint het immers al snel van het instituut. Wie het over de geloofsinhoud, praktijken van kerk-zijn en rituelen wil hebben, heeft meer met de notie van gemeenschap dan met die van instituut. De laatste lijkt eerder een sta-in-de-weg te zijn voor de dynamiek van het evangelie. Het 'instituut kerk' is saai, inspiratieloos en heeft niets met het evangelie te maken, althans, dat vang ik op bij menig gereformeerd ambtsdrager en gemeente-lid. In zulke gesprekken merk ik dat mensen van mij een bepaald beeld hebben. Immers, van iemand die zich vakmatig bezighoudt met kerkrecht wordt al gauw gedacht dat die alleen oog heeft voor het instituut, formele kaders en 'de regeltjes', terwijl ik het dilemma goed kan plaatsen.

In dit artikel probeer ik te nuanceren. Dat lijkt nogal eens te ontbreken in ons spreken over de kerk. Er is veel polarisatie in de samenleving en ook in de kerkelijke samenleving. Dat ene woordje 'kerk' roept een scala aan gedachten en opvattingen op. Regelmatig laat ik groepen mensen op een groot vel papier opmerkingen noteren

.....
**De gemeenschap
wint het snel van
het instituut**

Gemeente-zijn

bij het woord 'kerk'. Het volgeschreven vel geeft mooie inzichten en vormt een goed uitgangspunt voor een gesprek over wat de kerk voor mensen betekent. Vaak zie ik hoge idealen, grote teleurstellingen en onvervulde verwachtingen. Aan de ene kant vallen grote geloofswoorden te beluisteren, aan de andere kant onderwaardering voor woorden als 'organisatie', 'besturen' en 'ambt'.

Organisatie, gemeenschap en sociale beweging

In gesprekken lijkt het alsof er twee keuzes zijn: de kerk als gemeenschap of als instituut. Die tegenstelling is niet vruchtbaar. We kunnen leren van een sociologische benadering van de kerk. De

kerk wordt daarin opgevat 'als een dynamische configuratie van zowel organisatie, als sociale beweging en gemeenschap' (De Jong 2008). Bij *sociale beweging* gaat het om noties als bevrogenheid, beweging en idealen. Deze geven aan dat de kerk onderweg is. Zij heeft geen gearriveerde status. Bij *gemeenschap* gaat het erom dat mensen elkaar vinden rondom dezelfde normen en waarden in geloof. Ze zoeken ontmoeting, althans, de mensen die zich betrokken voelen.

Hans Schaeffer (2019) stelt dat het woord 'gemeenschap' voor de kerk de meest treffende aanduiding is. Het is dan wel een woord dat vanuit de theologie breder moet worden ingevuld. De kerk is niet alleen een gemeenschap van mensen, maar ook 'de gemeenschap van God met mensen'. Dit viert de gemeente in de praktijken van liturgie. Maar deze gemeenschap met God en met mensen vindt plaats in onze alledaagse werkelijkheid. Zowel de sociale beweging als de gemeenschap heeft een *organisatorische of institutionele kant*. Het gaat om regelingen en vormen. Een goed voorbeeld is de kerkorde.

Kerk en cultuur

Niet alleen de kerk, maar ook politieke partijen, vakbonden en sportclubs verliezen leden. Mensen binden zich niet meer automatisch en levenslang aan (impopulaire) instituten. Deze lijden dan ook aan de-institutionalisering. Mensen ervaren ze als minder belangrijk. Het is een gevolg van onze cultuur waarin de ontwikkeling van het individu en

keuzevrijheid belangrijk zijn. Gezagsdragers hebben niet langer automatisch gezag. Datzelfde geldt voor predikanten. In allerlei gesprekken en besluitvormingsprocessen lopen beelden over de kerk als instituut en als gemeenschap door elkaar heen. Enerzijds is er het genoemde wantrouwen in onze cultuur tegen instituten. Anderzijds kunnen gemeenschappen en sociale bewegingen niet zonder een goede organisatie met bijbehorende structuren – en

.....
In onze cultuur zijn ontwikkeling van het individu en keuzevrijheid belangrijk

Gemeente-zijn

in kerkelijke termen met een kerkorde. Procedures en regelingen, hoe saai ook, zijn ook in de kerk belangrijk voor de rechtsbescherming en de rechtszekerheid van de betrokkenen. Maar er is meer: ook in de afspraken die je met elkaar maakt blijkt geloof: je geeft elkaar vertrouwen en ruimte binnen een uitgesproken geestelijke verbondenheid.

Gereformeerde kerk

Deze positieve kant van procedures en afspraken wordt niet altijd begrepen. Het proces van de-institutionalisering en de nadruk op de gemeenschap ten koste van het instituut gaat ook aan gereformeerde kerken niet voorbij. De nadruk op het instituut en op de kerkvorm lijkt plaats te moeten maken voor de nadruk op de gemeenschap en ons gevoel daarbij. Ook gereformeerden hebben moeite om uit dit dilemma te komen.

Het lijkt een wanhoopspoging om, dit wetend, nu naast ons gevoel nog dieper op een kerkorde in te gaan en een pleidooi te voeren voor een zachter oordeel. Toch biedt een kerkorde niet alleen maar een set procedures en regelingen. De kerkorde van de GKV bepaalde in het allereerste artikel: 'De Gereformeerde Kerken in Nederland zijn onderling verbonden in eenheid van het christelijk geloof, in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift.' Het Akkoord van Samenleven van de NGK regelde in het allereerste artikel: 'In de gemeenten van Christus behoort alles in goede orde te gebeuren. Daartoe is overeengekomen een regeling met betrekking tot: I. De ambten II. Het opzicht over de leer en de eredienst III. De tucht IV. De kerkelijke vergaderingen.' Dit artikel sluit aan bij de aloude gereformeerde kerkordes. Artikel 1 van de nieuwe kerkorde van de herenigde kerken formuleert dat de kerken alleen kunnen bestaan 'dankzij Gods genade'. Het is de Geest van God die de kerken met elkaar verbindt in het ene geloof in 'Christus Jezus, Gods Zoon, als onze Heer'. Alle lokale kerken delen en vieren 'dit geloof, in de verwachting van Gods koninkrijk', aldus hetzelfde artikel 1.

.....
De positieve kant van procedures en afspraken wordt niet altijd begrepen

'Reading between the Lines', doorkijkkerk in Borgloon, van kunstenaarsduo (architecten) Gijs Van Vaerenbergh

Inhoud en vorm

Deze kerkordeartikelen geven aan dat de vorm voluit deel uitmaakt van de geloofsinhoud en dat het geloof daarin ook woorden krijgt. Gods Geest manifesteert zich in onze concrete werkelijkheid, in deze tijd en in de plaats waar gelovigen samenkomen. Als je dat niet erkent, ontstaat er een overgeestelijke en ongezonde benadering van kerk-zijn waarbij geen aandacht is voor situaties van onrecht, het opkomen voor gerechtigheid, rechtsbescherming en een gezonde organisatie. Dit is echter ook geen pleidooi voor het andere uiterste: een ongeestelijke en onzalige nadruk op de vorm van de kerk. Het instituut is nooit een doel in zichzelf. De gaven van de Geest sluiten de ordening van het kerkelijk leven in. Ter illustratie: de kerkhervormer van Genève, Johannes Calvijn (1509-1564), werkte zijn opvattingen over de kerk ook kerkrechtelijk uit. Voor hem was de kerkorde een avondmaalsorde, omdat hij de kerk beschouwde als een avondmaalsgemeenschap. Die orde gaat over de inhoud, maar krijgt een bepaalde vorm.

In onze tijd lijkt de vorm er in de kerk niet zo toe te doen en worden instituten en kerkordes als ongeestelijk neergezet. Toch kan het wijs zijn om niet alleen nieuwe dingen (uit) te proberen, maar juist ook te kijken naar oude praktijken en opvattingen die, al dan niet aangepast, voor de kerk van vandaag verrassend waardevol kunnen zijn. Instituten en regelingen doen er wel degelijk toe, juist vanwege de inhoud en het werk van Gods Geest.

Geen tegenpolen

Wanneer gemeenschap en instituut als tegenpolen worden gezien, gaat de kerk daaraan kapot. In de huidige cultuur worden instituten van minder waarde geacht dan voorheen. De kerk als dynamische

vorm laat zien dat sociale beweging, gemeenschap en organisatie elkaar nodig hebben om kerk te zijn en kerk te blijven. Bij allerlei meningsverschillen en conflicten in en over de kerk is het altijd behulpzaam terug te gaan naar twee aloude aanduidingen van de kerk. Het ene woord, *ekklèsia*, geeft aan dat de kerk gaat over de mensen die uitgeroepen of opgeroepen

te worden om samen te komen. Het geeft iets aan van beweging en gezamenlijke verantwoordelijkheid. Het andere woord, *kuriakè*, betekent 'wat van de Heer is'. Onze hooggespannen verwachtingen en onze grote teleurstellingen in de kerk doen ertoe. Net als onze opvattingen. Tegelijk gaat het niet alleen om onze individuele gedachten, wensen of eisen. Ten diepste is de kerk niet van Natascha, Auke of Jesse of van ons, maar van de Heer. Hij zet ons als kerk in beweging: als sociale beweging, als gemeenschap en ook als organisatie.

Leon van den Broeke is hoogleraar rechtstheologie en kerkrecht aan de TU Kampen | Utrecht en directeur van het Deddens Kerkrecht Centrum.

Literatuur:

Gert de Jong, *Doen alsof er niets is. Sociologische gevalstudie over een kerkelijke gemeente als dynamische configuratie*, Wageningen 2008.

Hans Schaeffer, Leon van den Broeke (red.), *Geest of recht? Kerkrecht tussen ideaal en werkelijkheid*, Kampen 2019.

Ten diepste is de kerk niet van ons, maar van de Heer

Kom uit de comfortzone

Kruiskerk Arnhem CGK-NGK

De samenvoeging begon in 1990/91 en werd een feit in 1995. Elke gemeente telde ongeveer 230 leden. Het waren kleine hartelijke stadsgemeenten, gemêleerd van samenstelling, met een open houding naar de samenleving. In beide gemeenten is het verlangen om samen te gaan gegroeid vanuit de jaren tachtig. Tal van ontmoetingen (op kerkenraadsniveau, maar ook van vrouwen- en jeugdverenigingen en evangelisatiecommissies) speelden daarbij een rol.

Een belangrijke factor waren de gezamenlijke diensten in de zomer vanaf 1990. In 1996 is door de gefuseerde gemeente een nieuwe kerk aangekocht. Op deze nieuwe plek groeide de gemeente tot de ongeveer 850 leden die ze vandaag aan de dag telt. Nog steeds is er een open houding naar de samenleving (met veel diaconale activiteiten in de wijk). En nog steeds zijn we gemêleerd. Ongeveer de helft van onze leden heeft een andere achtergrond dan van de beide oorspronkelijke kerken.

Er was een periode dat ouderen moesten wennen aan de samenvoeging. Sommigen haakten ook (tijdelijk) af. Het samengaan leverde de vraag op naar de inzet van een professional in de kerk. Uit welke bloedgroep zou die moeten komen? Er werd gekozen voor één geschikte fulltimer en zodra mogelijk – na een paar jaar – een parttimer uit de andere 'bloedgroep'. De zoektocht naar een nieuw gebouw was vanuit financieel oogpunt wat risicovol. Maar er was vertrouwen dat het goed zou komen. Dat was een sleutel.

Er kwam veel elan in de samengevoegde gemeente; het was fijn andere gelovigen te leren kennen.

We leerden over de eigen muur heen kijken. Het gezamenlijk gesprek leverde geen grote verschuivingen op, maar toch een zekere vernieuwing die aanstekelijk werkte. Verder konden we allerlei taken in de gemeente invullen met geschikte personen. De gemeente werd aantrekkelijk voor zoekende christenen in de seculiere stad (we groeiden van zo'n 500 naar 800 leden). Terugkijkend zien we hier veel zegen in. Het is maar de vraag hoe het met onze twee kleine kerken in een zeer seculiere omgeving verder zou zijn gegaan, als er niet gekozen was om elkaar te versterken.

In de loop der jaren groeide er steeds meer eenheid, zodat de twee gemeenten samen de Kruiskerk werden. Terugkijkend conclude-

Er was vertrouwen dat het goed zou komen, dat was een sleutel

Kruiskerk
Arnhem

ren we dat afkomst al vrij snel geen grote rol meer speelde. Dat geldt vandaag aan de dag helemaal: iedereen is allereerst 'Kruiskerker'. In de relatie met de kerkverbanden speelt dat natuurlijk wel een rol. We blijven graag op beide betrokken, met de nodige uitdagingen die daarbij horen – bijvoorbeeld in het geval van botsend kerkrecht. Zeker in de beginfase hebben beide gemeenten elkaar ook gevoed, liturgisch en spiritueel konden we veel van elkaar leren (bevindelijke vs rationele spiritualiteit), en werden we per saldo verrijkt.

.....
Iedereen is
allereerst
'Kruiskerker'

Wij hebben vanaf het begin ervaren dat groeiend en uiteindelijk ook intensief contact verlangen opriep om te verkennen of je samen één kunt worden. We zeggen daarom: breng gemeentelieden uit beide gemeenten intensief met elkaar in contact (gesprekken en activiteiten). Laat daarbij ook de vraag niet onbesproken wat de meerwaarde zou zijn van het samengaan. Is er voor gemeenten die samengaan voor beide kanten 'winst'? Zo zou je weleens Gods wil voor de gemeente op het spoor kunnen komen. Heb ook oog voor wat voor beide gemeenten nieuw en anders is. Daarbij worden we soms geroepen om uit onze comfortzone te komen. Wat daarbij ook kan helpen is: je niet blindstaren op de interne vraagstukken. Juist waar je extern gericht bent kunnen in de eigen gemeente mooie dingen ontstaan.

Taco Postuma is predikant van de Kruiskerk in Arnhem.

Samen één missie

Vernieuwd besef van onze roeping

Het hart van de kerk klopt voor de missie van God. De hereniging van twee kerkverbanden is een uitgelezen moment om daarbij stil te staan. Want Jezus' gebed om eenheid had die missie op het oog toen Jezus bad: 'Laat hen allen één zijn, Vader... dan zal de wereld begrijpen dat U Mij hebt gezonden, en dat U hen liefhad zoals U Mij liefhad' (Joh. 17: 21-23). Hoe kan de eenwording van GKv en NGK bijdragen aan een vernieuwd besef van die missionaire roeping?

Dit is een belangrijke vraag om het met elkaar over te hebben. Lokale kerken geven op verschillende manieren invulling aan hun eigen missionaire roeping. Veel kerken organiseren Alpha-cursussen, diaconale activiteiten in de wijk of het eigen dorp, vakantiebijbelweken. Anderen worstelen juist met dit thema. In gesprek gaan met anderen helpt om samen te ontdekken hoe je als kerken in de samenleving je roeping kunt volgen.

Er is ook aandacht nodig voor de praktische kanten die komen kijken bij de fusie, daarom ga ik in dit artikel ook in op vragen rond de gezamenlijke ondersteuning van missionaire initiatieven in Nederland en in het buitenland.

Gienke
Boersma

Financiële steun

Ook met je giften, je meeleven en gebed kun je meedoen in Gods missie. In sommige gevallen kan een extra financiële bijdrage doorslaggevend zijn voor het opstarten van een project, zoals bij kerkplanting of andere vormen van missionaire gemeenschapsvorming. Er is een landelijke regeling om dan aanvullende steun te verlenen. De synode van Zoetermeer heeft een besluit genomen over de wijze waarop dit gefinancierd wordt, met een passende balans tussen een landelijke en regionale bijdrage. In een aantal regio's is sprake van zulke gemeenschappelijke financiële steun. Voorbeelden hiervan zijn missionaire initiatieven zoals Huis van Vrede, de Havenkerk, of een gezamenlijke jongerenwerker.

Overgang naar nieuwe regio's

Het ondersteunen van missionair werk vraagt vaak commitment voor een langere periode. Als een project vanwege de nieuwe regio-indelingen overgaat naar een nieuwe regio is extra aandacht voor de continuïteit van lopende projecten nodig. Het is belangrijk dat binnen de nieuwe regio het gesprek gevoerd wordt over steun voor deze initiatieven. Daarbij gaat het natuurlijk niet alleen om

.....
Een extra financiële
bijdrage kan
doorslaggevend zijn

geld, maar ook over inhoudelijke betrokkenheid, eventueel werkgeverschap en onderlinge steun. Op verschillende regiovergaderingen is inmiddels al een begin gemaakt met dit gesprek. Landelijk is afgesproken dat kerken die in de afgelopen jaren een toezegging hebben gedaan voor een langere tijd, daar na de nieuwe regio-indeling nog drie jaar aan gebonden blijven. In die periode kunnen de projecten, in goed overleg, een regeling voor de toekomst treffen in overleg met naburige regio's. Je kunt hierover advies krijgen van MissieFonds (missiefonds@ngk.nl) en de commissie Financiën en Beheer.

Welke kansen liggen er voor de missie van God?

Geen effecten in het buitenland

De nieuwe regio-indeling heeft geen invloed op het internationale zendingswerk dat vanuit de kerken wordt ondersteund. De meeste lokale kerken zijn daarvoor aangesloten bij zogenaamde Regionale Samenwerkingsverbanden zoals Utrecht Mission, Indonesië Mission of, binnen de NGK, de Nederlands Gereformeerde Zendingsvereniging Nqutu (NGZN) en het samenwerkingsverband rond de NGK Kampen. Deze samenwerkingsverbanden hebben geen officiële relatie met de classis of regio, al kunnen ze wel geografisch samenvallen. De meeste van deze samenwerkingsverbanden worden bij hun werk ondersteund door Verre Naasten. Mocht er om welke reden dan ook behoefte zijn om de bestaande samenwerkingsverbanden anders in te delen, dan zijn daarbij primair de lokale kerken, de betreffende samenwerkingsverbanden en vervolgens Verre Naasten betrokken, niet de nieuwe regio's.

*Alpha-cursus
in de Morgensterkerk
Den Haag*

© Tom van den Dool Fotografie

Samen eten met internationale studenten (Tilburg)

Inspiratie voor de nieuwe kerk

Wat is de context waarin je zelf kerk bent? Welke kansen liggen daar voor die missie van God?

We leven in de tijd na Hemelvaart en Pinksteren. Nog altijd vieren we deze feesten in de kerken. Het moment dat Jezus zijn missie vol vertrouwen en met de nodige toerusting door zijn Geest in handen geeft van zijn volgelingen. We lezen het in Matteüs 28:19, 20, waar Jezus de beroemde woorden spreekt: 'Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen.' En 'Houd dit voor ogen: Ik ben met jullie.' In feite zegt Hij: 'Jullie en Ik, laten we het samen doen.' Dat is nog eens een mooi perspectief op hoopvol samen onderweg gaan.

Gienke Boersma, adviseur MissieFonds en coördinator partners en programma's Nederland bij Verre Naasten

De Commissie Missionaire Steunverlening (Missiefonds) heeft een nieuwe regeling en stelt materiaal beschikbaar met informatie. Wanneer de eigen (financiële) mogelijkheden beperkt zijn, kan aanvullende financiële steun voor missionaire initiatieven gevraagd worden bij het kerkverband. Wil je hier gebruik van maken, neem dan contact op met missiefonds@ngk.nl. De regeling voor financiële steunverlening is te vinden op missieloket.nl.

Sterkte gewenst!

Bijna twee jaar geleden werd ik voor het eerst bevestigd als ouderling. Na de kerkdienst kreeg ik veel felicitaties. En die gingen, vreemd genoeg, vaak gepaard met de wens: 'Sterkte!' Uhm, sterkte? dacht ik nog. Had ik de kleine lettertjes soms niet gelezen? Ging ik onbewust een zware tijd tegemoet? Ik besloot toch maar te vertrouwen en te zien wat er op me af zou komen.

De eerste vergaderingen vielen me niet mee, want er speelde behoorlijk veel; een net afgeronde fusie en een vertrekkende dominee. Ik had best moeite om alles goed te volgen. Eerst maar eens op zomervakantie, dacht ik. En nog tijdens mijn vakantie kwamen de eerste bezoeken al binnen. Ik maakte een planning en bezocht de mensen alsof mijn leven ervan afhing, woonde vergaderingen bij, had overleg met dominee en diakenen en... was bijna geen avond meer thuis.

Dankzij zelfinzicht en tips van ervaren ouderlingen en de dominee, ging ik beseffen dat een bezoekschema geen afvinkwedstrijd is. En ook dat een ouderling geen hulpverlener is, maar een gesprekspartner die samen met broers en zussen uit de gemeente de verbinding mag zoeken met de Heer. Bij – soms heel – moeilijke, maar ook bij alledaagse kwesties.

Ik merkte dat ik zelf de ruimte kan nemen die ik nodig heb om vol energie en overtuiging mijn ambt uit te oefenen en daarnaast mijn eigen sociale leven en mijn gezin niet tekort te doen. Hoe dat eruitziet, is heel persoonlijk. Wat door de één niet als druk wordt ervaren, kan voor de ander al snel te veel zijn. Nu sta ik er meer ontspannen in, ik heb bijvoorbeeld veel contacten via WhatsApp. Ondanks de al te voortvarende start krijg ik nog steeds veel positieve energie van de pastorale bezoeken, de waardevolle gesprekken en het luisterend oor dat ik mag bieden. Die gesprekken gaan trouwens niet altijd over de kerk of het geloof, maar vaak over de alledaagse dingen. En dat is nodig om elkaar te leren kennen, voordat je vertrouwelijk kunt spreken. Zelfs het samen bidden, iets wat absoluut mijlenver buiten mijn comfortzone lag, gaat me steeds beter af. Dus om terug te komen op het 'sterkte' wensen: wat mij betreft houden we die wens in ere. Maar dan wel in een andere context. Als ambtsdrager mag je sterkte géven! Sterkte in verbinding met onze Vader, in moeilijke situaties, in het opbouwen van onze gemeente. Je kunt het verschil maken in dienst van onze Heer!

Arthur Speerstra is ouderling van Het Morgenlicht in Hardenberg-Baalderveld en commercieel manager van een bedrijf in creatief kinderspeelgoed.

Op welke manier heeft je werk in de kerk jouw geloof/leven/kijk op de kerk veranderd? Wil je daarover vertellen, mail dan naar inzpiremedia@gmail.com.

Begint eer ge bezint

De Kandelaar Veendam-Wildervank CGK-GKu

Nee, deze titel is geen typefout, maar het bekende gezegde omgedraaid als opgedane ervaring. Want je kunt net zoveel vergaderen als je wilt, er zullen altijd redenen en principes zijn die op z'n minst een samengaan vertragen of zelfs onmogelijk maken. CGKv De Kandelaar in Veendam-Wildervank telt 450 leden (van wie een derde CGK, twee derde GKv).

Een gezamenlijke kerk uit twee kerkverbanden. Twee kleine kerkgemeenschappen gingen samen in één groot gebouw, overgenomen van de gereformeerden. Deze samenwerkingskerk is niet ontstaan vanuit de vergaderkamer, maar van onderop. In de jaren 2000-2010 werd er steeds meer samen gedaan, allerlei initiatieven om de mensen in Veendam en Wildervank kennis te laten maken met het christelijk geloof. Dit heeft zeer samenbindend gewerkt. Het samengaan in 2010 was eerder een logisch gevolg dan vooraf gepland.

Wat het samengaan vervolgens tot een vloeiend proces heeft gemaakt is de verbouwing van de kerk aan de Abraham Kuiperstraat. 'De schouder eronder' is het middel gebleken om samen echt ergens voor te gaan. Maar niet alleen dat, ook de focus op wat ons bindt in plaats van op wat ons scheidt heeft daar zeker aan bijgedragen, de focus op de kern van het christelijk geloof: Christus. In Hem vinden wij onze verbinding. En als we op punten verschillen van elkaar, accepteren we elkaar in die verschillen.

.....
Niet ontstaan
vanuit de
vergaderkamer,
maar van onderop

De landelijke ontwikkelingen in beide kerkverbanden laten ons de afgelopen jaren wel duidelijker de verschillen beleven. Waar de GKv een koers ging varen meer richting de charismatische geloofsbeleving, is de CGK gebleven bij aloude overtuigingen. Dat is ook merkbaar in de liedcultuur. De keuze voor moderne of traditionele liederen blijft een spanningsveld. Vaak wordt de kerkdienst beoordeeld aan de hand van het aantal opwekkingsliederen of psalmen. Terugblikkend kunnen we constateren dat samengaan geen mensenwerk is, maar het werk van de Geest. Dat ervaren we nu ook sterk in onze contacten met de baptisten. Ook deze zijn van onderop ontstaan in het samenwerken rond de kinderfeestweek in de zomer, en de kerstnachtdienst, die bezoekers trekt vanuit de wijde omgeving. Steeds meer herkennen we elkaar als christenen die bouwen op hetzelfde fundament: Christus. Na een brand in het gebouw dat de baptisten huurden, nodigde een gemeentelid hen spontaan uit om na onze kerkdienst gebruik te maken van ons gebouw. Daar was niet eerst een kerkenraadsvergadering voor nodig. Nu, een jaar verder, zien we mooie dingen gebeuren, hebben we al een aantal kerkdiensten samen belegd en smaakt het samen naar steeds meer; meer van de Geest die ons ook hierin zal leiden.

Jacco van der Vecht is predikant van De Kandelaar in Veendam.

Kerkpunt voor de regio

Met de fusie van GKv en NGK gaan we over naar een nieuwe regio-indeling. Soms zijn regio's nieuw van samenstelling. Alle regio's hebben aangepaste taken, vooral gericht op 'de onderlinge verbondenheid van de kerken in Christus'. Eén onderdeel is kerkvisitatie: huisbezoek aan de gemeente. Samen met Steunpunt Kerkenwerk schreven we een Handreiking Visitatie, met suggesties hoe een oude gewoonte in nieuwe tijden vruchtbaar vorm kan krijgen. De handreiking is beschikbaar via www.kerkpunt.nl/regio. Kerkpunt is beschikbaar om het gesprek in de regio's te begeleiden, met als insteek elkaar te ontmoeten op een dieper niveau dan bestuurlijke kwesties alleen. Zo zijn we in de regio Dordrecht/Sliedrecht al langer op weg met teams uit acht kerken. Deelnemers kunnen door concrete voorbeelden ontdekken hoe ze 'gewoon missionair' kunnen zijn en worden geholpen om het geleerde te delen met anderen in de eigen gemeente.

Om te voorkomen dat predikanten te veel solist worden is intervisie belangrijk, waarbij de predikanten binnen een regio elkaar ontmoeten. Het is een toegevoegde waarde als die intervisie begeleid wordt door een deskundige buitenstaander. In verschillende regio's helpen wij daarbij met mensen uit ons netwerk. Neem gerust contact met ons op als je wilt weten wat Kerkpunt hierin voor jouw regio kan betekenen.

De kerkorde van de Nederlandse Gereformeerde Kerken

Op 1 mei jl. ontstond een nieuw kerkverband door de hereniging van twee kerkverbanden (GKv en NGK). Bij een nieuw kerkverband hoort een nieuwe kerkorde. In dit artikel besteed ik aandacht aan de uitgangspunten voor die nieuwe kerkorde en bespreek ik enkele punten waarvan ik denk dat het belangrijk is als ambtsdragers die in het 'werkgeheugen' paraat hebben.

Leendert Verheij

In eerdere artikelen kwam die nieuwe kerkorde al enkele malen zijdelings ter sprake. Nu richt ik me op enkele onderdelen waarvan ik denk: goed als ambtsdragers daar weet van hebben. Bij voorkeur heb je ze op hoofdlijnen paraat. Maar het is ook prima als je in ieder geval van het bestaan weet en als er in een voorkomend geval een belletje gaat rinkelen, zodat je gericht kunt opzoeken wat er over die dingen in de kerkorde staat. En het is mooi als je elkaar erop kunt attenderen.

Uitgangspunten

In het woord vooraf bij de kerkorde zijn belangrijke uitgangspunten te vinden:

- Jezus Christus staat centraal.
- Het verlangen dat de Heer ons leert om kerk te zijn in de mooie veelkleurigheid die Hij geeft.
- De kerkorde bevat gezamenlijke afspraken.
- We verbinden ons vrijwillig aan deze kerkorde en met liefde aan elkaar!

De kerkorde bevat dus geen wetgeving van bovenaf, ze is meer een overeenkomst waaraan we ons vrijwillig binden. Daarachter ligt de gedachte dat we in onze kerken kiezen voor een stelsel waarin het uitgangspunt ligt bij het 'presbyterium', de kerkenraad. En dus bij de plaatselijke gemeente. Elke plaatselijke kerk is lichaam van Christus. Het kerkelijk gezag ligt in de eerste plaats bij de kerkenraad. Maar er zijn zaken die je als gemeente bij voorkeur samen met de andere plaatselijke kerken regelt. Denk aan het ambt van predikant, dat bevoegdheden kent die verder gaan dan de grenzen van de plaatselijke gemeente. Dan ligt het voor de hand om afspraken te maken over de aan dit ambt te stellen (opleidings)eisen. En ook over zaken die de rechtspositie van predikanten betreffen. Daarnaast zijn nog heel wat andere zaken te bedenken, zoals de organisatie van het kerkelijk samenleven en een kerkelijke rechtsgang.

Hoever moet je gaan met die vrijwillige binding?

Het is en blijft altijd weer een vraag hoever je moet gaan met zelfbinding aan landelijke of regionale afspraken. Traditioneel had de GKv een sterkere neiging om zaken centraal te regelen dan de NGK. De laatste versie van de GKv-kerkorde kende 86 artikelen. De laatste versie van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven (NGK) kende 40 artikelen.

Net als bij de vorige kerkorde en het AKS zijn er ook nog zgn. 'regelingen', waarin zaken uitgewerkt worden. De grondslag daarvoor is in artikel A3 van de kerkorde te vinden. Dit artikel spreekt eerst van 'een gezamenlijke kerkorde, die de onderlinge omgang en het recht in de kerken beschrijft' en voegt daaraan toe: 'Waar nodig wordt de kerkorde uitgewerkt in landelijke regelingen.' Door de jaren heen is er telkens weer discussie geweest over een goede balans tussen de vrijheid van de plaatselijke kerk en de binding aan gezamenlijke afspraken. In de nieuwe kerkorde zijn enkele bepalingen te vinden die heel uitdrukkelijk regelen dat over bepaalde (deel)onderwerpen de kerkenraad beslist. Voorbeelden daarvan – waar ik hierna iets meer over zal zeggen – zijn de samenstelling van de kerkenraad en de toegang tot het avondmaal.

Bijbel en belijdenis

Over de betekenis van Bijbel en belijdenis in onze kerken spreekt artikel A2. Eerst wordt daar gezegd dat 'de kerken gehoorzaam leven uit het Woord van God dat op schrift gesteld is in de Bijbel'. Blijkens de toelichting verwijzen die laatste woorden naar artikel 3 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Daarin staat onder meer: 'Wij belijden over de Bijbel wat de apostel Petrus schrijft in 2 Petrus 1:21: "Het Woord van God is niet voortgebracht door de

Goede balans tussen
vrijheid en binding
aan gezamenlijke
afspraken

wil van een mens, maar heilige mensen van God, door de Heilige Geest gedreven, hebben (het) gesproken". Met het oog op onze zaligheid heeft God ervoor gezorgd, dat de profeten en apostelen zijn geopenbaarde Woord hebben opgeschreven.'

Vervolgens wordt gesproken over het aanvaarden met de algemene christelijke kerk van de Apostolische Geloofsbelijdenis, de geloofsbelijdenis van Nicea en de geloofsbelijdenis van Athanasius als oecumenisch belijden van het geloof in de drie-ene God.

Het gaat hier om drie belijdenisgeschriften uit de periode vóór de reformatie. Daaraan wordt toegevoegd dat de kerken 'met andere kerken van de reformatie de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels aanvaarden als basis voor hun eenheid, om daarop gezamenlijk voort te bouwen'. Dat voortbouwen doelt wellicht op de wel geuite wens om te komen tot een meer bij onze eigen tijd en taal passende belijdenis. Er is voorshands voor gekozen om het proces van de hereniging daar niet mee te belasten.

Wel bevat de toelichting op de kerkorde een pleidooi om als ambtsdragers daadwerkelijk kennis te nemen van wat onze voorouders in de diverse belijdenisgeschriften onder woorden brachten. Op hun schouders mogen we staan en van hen mogen we ook leren.

De kerkorde schrijft aan de ambtsdragers geen ondertekening van een formulier meer voor, maar zij beloven bij hun bevestiging dat zij zich 'in hun ambtsdienst houden aan de leer van de Bijbel zoals die beschreven is in de hiervoor genoemde belijdenisgeschriften'. (Voor degenen die de bevoegdheid ontvangen het Woord van God te verkondigen geldt overigens, dat zij wel 'hun trouw betuigen aan het kerkelijk belijden door ondertekening van het verbindingsformulier'.)

Samenstelling kerkenraad – alleen ambtsdragers!

De kerkenraad wordt gevormd door de predikanten en de ouderlingen, al dan niet met de diakenen. Het is dus aan de plaatselijke kerkenraad om te bepalen of de diakenen wel of niet deel uitmaken van de kerkenraad.

Bij de vaststelling van de kerkorde in eerste lezing werd het mogelijk gemaakt om ook niet-ambtsdragers deel te laten uitmaken van de kerkenraad. Bij de behandeling van de kerkorde in tweede lezing is erop gewezen dat dit tot juridische problemen zou kunnen leiden en tot gevolgen die niemand wil. Zo zouden in dat geval niet-ambtsdragers medeverantwoordelijk worden voor maatregelen in het kader van het kerkelijk toezicht (bijvoorbeeld: het besluit om iemand de toegang tot het avondmaal te ontzeggen). En bij eventuele

conflicten binnen een kerkenraad zouden grote juridische complicaties kunnen ontstaan, omdat voor de niet-ambtsdragers andere rechtsregels gelden dan voor de ambtsdragers. Daarom is ervoor gekozen om de mogelijkheid dat niet-ambtsdragers lid zijn van de

.....
Wens: een meer bij onze eigen tijd en taal passende belijdenis

.....
Diakenen wel of niet deel van de kerkenraad

kerkenraad te schrappen. Wel kan de kerkenraad andere gemeenteleden betrekken *bij de uitvoering van zijn taken*. In de eerste versie werd gesproken van 'het betrekken van niet-ambtsdragers *in het nemen van besluiten*'. Bij de vastgestelde formulering is vooral gedacht aan de mogelijkheid om bepaalde besluiten te mandateren aan commissies, waarin (ook) niet-ambtsdragers zitten. Zo'n commissie neemt dan besluiten namens de kerkenraad, die eindverantwoordelijk blijft voor de genomen besluiten. De kerkenraad kan ook het mandaat (de bevoegdheid om namens de kerkenraad te besluiten) beëindigen. Een kerkenraad die graag een ervaren bestuurder als (vrijgestelde) voorzitter wil hebben, doet er verstandig aan om die voorzitter ook als ouderling te laten verkiezen. Inhoudelijk brengt dat mee, dat op die voorzitter ook een volwaardige pastorale verantwoordelijkheid rust. En dat zouden de kerken mijns inziens ook moeten willen!

.....
De kerkenraad kan een ouderling machtigen om het avondmaal te bedienen

Avondmaal

Met betrekking tot de viering van het avondmaal bevat de kerkorde twee bepalingen die hier het vermelden waard zijn. In artikel B19.2 is bepaald dat bij afwezigheid van een predikant de kerkenraad een ouderling kan machtigen om het avondmaal te bedienen. Zo hoeft bijvoorbeeld ziekte van de predikant die zou voorgaan, niet te leiden tot het schrappen van de avondmaalsviering. Artikel C6.2 bepaalt dat het de kerkenraad is die besluit wie worden uitgenodigd om aan het avondmaal deel te nemen. Deze formulering laat ruimte om in overleg met de gemeente ook kinderen aan het avondmaal toe te laten. In een aantal plaatselijke gemeenten is dat al praktijk.

Onttrekking en buitensluiting

Artikel C11 bevat enkele regels voor situaties waarin leden zich willen onttrekken. Aparte vermelding verdient hier artikel C11.2: Wanneer iemand lange tijd elk contact met de ouderlingen onmogelijk maakt, kan de kerkenraad na bewilliging van de gemeente zijn lidmaatschap voor beëindigd verklaren.

Artikel D8 regelt de buitensluiting buiten de gemeente (wanneer iemand ondanks inspanningen van de kerkenraad zich blijvend onverschillig of zelfs vijandig toont tegenover het evangelie). Daarvoor is niet alleen goedkeuring nodig van een door de regionale vergadering in te stellen commissie, maar ook bewilliging van de gemeente.

Tot tweemaal toe viel hiervoor de term 'bewilliging van de gemeente'. Artikel F3.2 schrijft voor dat voor het verkrijgen van die bewilliging noodzakelijk is dat het besluit op twee achtereenvolgende zondagen aan de gemeente wordt bekendgemaakt. Let wel: er staat niet 'afgekondigd'! Bij privacygevoelige informatie kan de bekendmaking eventueel bestaan uit een korte verwijzing naar informatie die elders – bijvoorbeeld op de website achter de login – te vinden is.

Een volgende keer wellicht meer, ook over de landelijke regelingen.

Leendert Verheij is oud-president van het Gerechtshof Den Haag en was tot 1 mei 2023 voorzitter van de Commissie Kerkrecht en Beroepszaken van de NGK.

© Quintin Gellar

schoonheid

je witte zeilen aan de einder
naderen tot mij, en sierlijk
teken je op onbeschreven watervlak
een lijn die zich verbreedt, je snijdt
in tweeën wat zich achter jou
weer heelt, een spiegelbeeld
van wat je nog uiteen zal leggen.
je schoonheid is verwondend
en legt mijn verlangen bloot
en ze vertroost me en ze heelt
me, in me kleurt de avond rood.
ik zie je naderen, voor altijd
onderweg en leg je aan, ik zal
slechts mijmerend naar je staan
staren tot je uitvaart en uit zicht
raakt, tot je weerkeert en me kust.

tekst: Robert Roth